

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาค้นคว้า ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตสาธารณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ผ่านกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้

1. พระราชบัญญัติการศึกษาและหลักสูตร
 - 1.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไข (ฉบับที่ 3)
 - 1.2 พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาคนพิการ พ.ศ. 2551
 - 1.3 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. จิตสาธารณะกับการพัฒนา
 - 2.1 ความหมายของจิตสาธารณะ
 - 2.2 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะ
 - 2.3 ผลกระทบจากการขาดจิตสาธารณะ
 - 2.4 องค์ประกอบของจิตสาธารณะ
 - 2.5 หลักการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ
 - 2.6 หลักคำสอนทางศาสนากับจิตสาธารณะของศาสนาพุทธ
 - 2.7 การพัฒนาจิตสาธารณะ
 - 2.8 แนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะ
3. ทฤษฎีพัฒนาการทักษะทางสังคม
 - 3.1 ความหมายพัฒนาทักษะทางสังคม
 - 3.2 ความหมายและทฤษฎีทักษะทางสังคม
 - 3.3 ความสำคัญของพัฒนาการทักษะทางสังคม
 - 3.4 องค์ประกอบของพัฒนาการทักษะทางสังคม
 - 3.5 ลักษณะพัฒนาการทักษะทางสังคมของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 3.6 การส่งเสริมพัฒนาการทักษะทางสังคม
 - 3.7 แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม

4. เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 4.1 ความหมายของการศึกษาพิเศษ
 - 4.2 ความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 4.3 ภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 4.4 ประเภทภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 4.4 ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 4.5 หลักการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 4.6 ลักษณะท่าทางเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 4.7 หลักสูตรของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
5. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 - 5.1 ความหมายของสิ่งแวดล้อม
 - 5.2 ประเภทของสิ่งแวดล้อม
 - 5.3 สาเหตุและปัญหาสิ่งแวดล้อม
 - 5.4 ความหมายของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 - 5.5 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 - 5.6 วัตถุประสงค์และหลักการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 - 5.7 วิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ
7. บริบทศูนย์การศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

พระราชบัญญัติการศึกษาและหลักสูตร

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขปรับปรุง (ฉบับที่ 3)

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการการสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัด

สภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

“ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ” หมายความว่า การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา

“ การศึกษาตลอดชีวิต ” หมายความว่า การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

“ สถานศึกษา ” หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียน วิทยาลัยสถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษาหรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชนที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

“ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ” หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

“ มาตรฐานการศึกษา ” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่งและเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบการประเมินผลและการประกันคุณภาพทางการศึกษา

“ การประกันคุณภาพภายใน ” หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายในโดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเองหรือ โดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

“ การประกันคุณภาพภายนอก ” หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรองเพื่อเป็นการประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

“ ผู้สอน ” หมายความว่า ครูและคณาจารย์ในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ

“ ครู ” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาของทั้งของรัฐและเอกชน

“ คณาจารย์ ” หมายความว่า บุคลากรซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการสอนและการวิจัยในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับปริญญาของรัฐและเอกชน

“ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งของรัฐและเอกชน

“ผู้บริหารการศึกษา” หมายความว่าบุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษานอกสถานศึกษาดังแต่ระดับเขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไป

“บุคลากรทางการศึกษา” หมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษารวมทั้งผู้สนับสนุนการศึกษาซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการหรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศและการบริหารการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ

“กระทรวง” หมายความว่า กระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก ดังนี้

1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 10 การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกายจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคมการสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่

สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาสต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสองให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น

มาตรา 11 บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับตามมาตรา ๑๗ และตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องตลอดจนให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว

มาตรา 12 นอกเหนือจากรัฐ เอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 13 บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1. การสนับสนุนจากรัฐ ให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาแก่บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล
2. เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลที่ครอบครัวจัดให้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายกำหนด
3. การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 14 บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นซึ่งสนับสนุนหรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณี ดังต่อไปนี้

1. การสนับสนุนจากรัฐให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลรับผิดชอบ
2. เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กฎหมายกำหนด

3. การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 15 การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตามรวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัยการฝึกอาชีพหรือจากประสบการณ์การทำงาน

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรมกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชนชาติ และสังคม โลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีรวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องจัดการการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน
3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา
4. ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง
5. ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิดการจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นและทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทยความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา 28 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน

พระราชบัญญัติ การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“คนพิการ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใดประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษาที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม ได้อย่างบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด “ผู้ดูแลคนพิการ” หมายความว่า บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุตร สามี ภรรยา ญาติ พี่น้องหรือบุคคลอื่นใดที่รับดูแลหรือรับอุปการะคนพิการ

“แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล” หมายความว่า แผนซึ่งกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ตลอดจนกำหนดเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเฉพาะบุคคล “เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก” หมายความว่า เครื่องมือ อุปกรณ์ ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์หรือบริการที่ใช้สำหรับคนพิการโดยเฉพาะ หรือที่มีการดัดแปลงหรือปรับใช้ให้ตรงกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละบุคคล เพื่อเพิ่ม รักษา คงไว้ หรือพัฒนาความสามารถและศักยภาพที่จะเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร การสื่อสาร รวมถึงกิจกรรมอื่นใดในชีวิตประจำวันเพื่อการดำรงชีวิตอิสระ

“ครูการศึกษาพิเศษ” หมายความว่า ครูที่มีวุฒิทางการศึกษาพิเศษสูงกว่าระดับปริญญาตรีขึ้นไป และปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

“การเรียนร่วม” หมายความว่า การจัดให้คนพิการ ได้เข้าศึกษาในระบบการศึกษาทั่วไปทุกระดับและหลากหลายรูปแบบ รวมถึงการจัดการศึกษา ให้สามารถรองรับการเรียนการสอนสำหรับคนทุกกลุ่มรวมทั้งคนพิการ

“สถานศึกษาเฉพาะความพิการ” หมายความว่า สถานศึกษาของรัฐหรือเอกชนที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยเฉพาะ ทั้งในลักษณะอยู่ประจำ ไป กลับ และรับบริการที่บ้าน

“ศูนย์การศึกษาพิเศษ” หมายความว่า สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษานอกระบบ หรือตามอัธยาศัยแก่คนพิการ ตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการจนตลอดชีวิต และ

จัดการศึกษาอบรมแก่ผู้ดูแลคนพิการ ครู บุคลากรและชุมชน รวมทั้งการจัดสื่อ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นใด ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ กำหนดในประกาศกระทรวง

“ ศูนย์การเรียนรู้เฉพาะความพิการ ” หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษา นอกกระบบ หรือตามอรรถาศัยแก่คนพิการ โดยเฉพาะ โดยหน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์และสถาบัน ทางสังคมอื่นเป็นผู้จัด ตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา อุดมศึกษาและหลักสูตรระยะสั้น

“ องค์กรคนพิการแต่ละประเภท ” หมายความว่า องค์กรสมาชิกระดับชาติ ตามประเภทความพิการที่ได้แจ้งชื่อไว้กับสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ แห่งชาติ

“ คณะกรรมการ ” หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ

“ กองทุน ” หมายความว่า กองทุนส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาสำหรับคน พิการ

“ รัฐมนตรี ” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้
มาตรา 4 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัติ นี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวง ระเบียบหรือประกาศเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตาม พระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวง ระเบียบหรือประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา แล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา 5 คนพิการมีสิทธิทางการศึกษาดังนี้

1. ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจน ตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลือ อื่นใดทางการศึกษา

2. เลือกรับบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดย คำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น

3. ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล

มาตรา 8 ให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ และต้องมีการปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในประกาศกระทรวงสถานศึกษาในทุกสังกัดและศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการอาจจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ในรูปแบบที่หลากหลายทั้งการเรียนร่วม การจัดการศึกษาเฉพาะความพิการ รวมถึงการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพ การพัฒนาศักยภาพในการดำรงชีวิตอิสระการพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น การฝึกอาชีพ หรือการบริการอื่นใดให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดสภาพแวดล้อม ระบบสนับสนุนการเรียนการสอน ตลอดจนบริการเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ที่คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในทุกสังกัด มีหน้าที่รับคนพิการเข้าศึกษาในสัดส่วนหรือจำนวนที่เหมาะสม ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดสถานศึกษาใดปฏิเสธ ไม่รับคนพิการเข้าศึกษา ให้ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามกฎหมายให้สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนผู้ดูแลคนพิการและประสานความร่วมมือจากชุมชนหรือนักวิชาชีพเพื่อให้คนพิการได้รับการศึกษาทุกระดับ หรือบริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ

มาตรา 21 ให้จัดตั้งกองทุนขึ้น เรียกว่า “กองทุนส่งเสริมและพัฒนาศึกษาสำหรับคนพิการ” ในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้จ่ายในการส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาศึกษาสำหรับคนพิการอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง โดยกองทุนประกอบด้วย

1. เงินและทรัพย์สินที่โอนมาจากเงินกองทุนการศึกษาสำหรับคนพิการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยกองทุนการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. ๒๕๔๖
2. เงินอุดหนุนจากรัฐบาล
3. เงินอุดหนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
4. เงินรายได้ที่ได้จากการออกสลากหรือการจัดกิจกรรม
5. ดอกผลและผลประโยชน์ที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุน

6. เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคหรือมอบให้

7. รายได้บางส่วนจากภาษีของสินค้าและบริการที่เป็นสาเหตุแห่งความพิการ ตามที่กฎหมายกำหนด

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้คือ

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรม บนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์และมีจุดมุ่งหมายที่จะมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ

6.1 มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

6.2 มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

6.3 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

6.4 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

6.5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะมุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเกิด สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรม ในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

1. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

2. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

3. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

4. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและ

สังคมในด้าน การเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสมและมีคุณธรรมมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะกับการพัฒนาทางสังคม

ความหมายของจิตสาธารณะ

มีการกำหนดลักษณะของคำว่า “จิตสาธารณะ” ไว้อย่างหลากหลาย ทั้งคำที่ใช้ในภาษาไทย เช่น จิตสาธารณะ สำนักสาธารณะ และจิตสำนักสาธารณะ เป็นต้น และคำที่ใช้ในภาษาอังกฤษ เช่น Public Consciousness หรือ Public Mind โดยสามารถสรุปความหมายของจิตสาธารณะได้ว่า หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่า หรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งต่างๆ ที่เป็นสิ่งสาธารณะที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของ หรือเป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิด หรือการกระทำที่แสดงออกมา โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออกใน 3 องค์ประกอบ ตามนิยามความหมายจิตสาธารณะของ ชาย โพธิ์สีตา (2540 : 14 – 15) และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (2546 : 2-3) ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คือ การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่
2. ลักษณะการใช้ของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุ

ถนอม

องค์ประกอบที่ 2 คือ การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ กำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม
2. การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 3 คือ การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง
2. การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรมนั้น

กนิษฐา นิตน์พัฒนา และคณะ (2541 : 8) ได้ให้ความหมายของ จิตสำนึกสาธารณะว่า เป็นคำเดียวกับคำว่า จิตสำนึกทางสังคม หมายถึง การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2541 : 57) กล่าวว่า การมีจิตสำนึกสาธารณะ คอการมีจิตใจที่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม คำนึงถึงความสำคัญของสิ่งอันเป็นของที่ต้องใช้ หรือมีผลกระทบร่วมกันในชุมชน เช่น ป่าไม้ ความสงบสุขของชุมชน

สื่อพลัง (2542 : 3) จากบทความจิตสำนึกสาธารณะเส้นทางสู่ประชา กล่าวว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) คำว่า “สาธารณะ” หมายถึง กิจสมบัติ สิ่งของ สถานที่ ที่มีได้เป็นของปัจเจกบุคคลใด ทั้งยังอาจหมายรวมถึง ความเป็นส่วนรวมและสังคม ได้อีก โศดหนึ่งซึ่งจิตสาธารณะมีความหมายในแง่ความเป็นพลเมืองผู้ตื่น รู้ตระหนักในสิทธิและความรับผิดชอบที่จะสร้างสรรค์สังคมส่วนรวมของคนสามัญพลเมืองที่รุก เรียกร้องการมีส่วนร่วม และต้องการที่จะจัดการดูแลกำหนดชะตากรรมของตนและชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2542 : 14) ได้ให้ความหมายจิตสาธารณะว่าเป็นการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อชาติ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543 : 17) ได้ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่า หมายถึง ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคมพยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจังและมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความ เป็นจริง

หฤทัย อาจปรุ (2544 : 37) ให้ความหมายจิตสำนึกสาธารณะว่า หมายถึง ความตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบที่จะช่วยเหลือ

สังคม ต้องการเข้าไปแก้วิกฤติการณ์โดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ
สำนึกถึงพลังของตนเองที่สามารถร่วมแก้ปัญหาได้ และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วย
วิธีการต่าง ๆ โดยเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกันกับคนในสังคม

สุชาดา จักรพิสูทธิ์ (2544 : 22) กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะเป็นคุณธรรมหรือข้อ
เรียกร้องสำหรับส่วนรวมในสภาพการณ์ที่เกิดความไม่ปกติสุข ความร่วมมือของพลเมืองใน
การกระทำเพื่อบ้านเมือง

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544 : 6) ให้ความหมายว่าจิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง
กระบวนการคิดและลักษณะของบุคคล ที่มีการปฏิบัติโดยมีกระบวนการในระดับบุคคลไปสู่
สาธารณะ มีความรักและรู้สึกเป็นเจ้าของสาธารณะต้องการที่จะทำประโยชน์มากกว่าที่จะรับ
จากสาธารณะ

จากความหมายที่มีผู้ให้ไว้ต่าง ๆ กันนั้นมีส่วนคล้ายคลึงกัน สรุปได้ว่า การมี
จิตสำนึกร่วมกันในสาธารณะสมบัติ ความรับผิดชอบต่อสังคม การเห็นประโยชน์ส่วนรวม เป็น
ต้น กับนักเรียนอนุบาลศึกษาปีที่ 1 ซึ่งจะเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีต่อไปในอนาคต จึงให้
ความหมายว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวม
ที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออก
ถึงลักษณะ ดังนี้

1. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของ
ส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม สังเกตได้จาก

1.1 การดูแลรักษา เช่น เมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษา

1.2 ลักษณะของการใช้ เช่น มีการใช้อย่างประหยัด มีการใช้สิ่งของส่วนรวม

อย่างทะนุถนอม

2. การถือเป็นที่ที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตน
สามารถทำได้ สังเกตได้จาก

2.1 การทำตามหน้าที่ที่ถูกต้องกำหนด

2.2 การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

3. การเคารพสิทธิในการใช้ของของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม
โดยไม่ยึดครองของ ส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้น โอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้
ของส่วนรวมนั้น วัดได้จาก

3.1 ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง

3.2 เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

กระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญกับการสร้างเด็กให้มีจิตสาธารณะได้มองเข้ามาในระดับสถานศึกษา จิตสาธารณะอยู่ในความสนใจของนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องอย่างมาก โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดไว้ในมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานที่ 1 ว่า คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก โดยคนไทยต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ตัวบ่งชี้ คือกายออกกำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิต และการพัฒนาสังคม ทักษะการเรียนรู้ และการปรับตัว ทักษะทางสังคม คุณธรรม จิตสาธารณะและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลโลก โดยมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน รวมถึงการรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ ซึ่งต่อมากระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความสำคัญกับการมีจิตสาธารณะที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การรู้จักดูแลส่วนรวม การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ โดยให้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนด “จิตสาธารณะ” เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 1 ใน 8 ข้อ ที่สถานศึกษาต้องเน้น โดยสถานศึกษาต้องมีชั่วโมงให้เด็กทำกิจกรรมสาธารณะ รวม 165 ชั่วโมง ดังนี้

ประถมศึกษาปีที่ 1-6 จะต้องทำกิจกรรม 60 ชั่วโมง

มัธยมศึกษาตอนต้น 45 ชั่วโมง

มัธยมศึกษาตอนปลาย 60 ชั่วโมง

โดยหวังให้นักเรียนได้ซึมซับสิ่งดี ๆ จากการทำกิจกรรมและเป็นนิสัยติดตัวไปจนโต เพราะถ้าสังคมมีคนที่มีจิตสาธารณะมาก ๆ มีความเห็นอกเห็นใจกันจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขซึ่งการกำหนด “จิตสาธารณะ” เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน นับว่าเป็นแนวทางที่ถูกต้อง เพราะการปลูกฝังจิตสาธารณะนั้นควรทำการปลูกฝังให้เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็ก เพราะเป็นช่วงที่เด็กมีความไวต่อการปลูกฝังและส่งเสริมจริยธรรมอย่างยิ่ง เพราะเด็กยังเป็น ไม้ อ่อน ที่ตัดง่าย การปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กทั้งร่างกาย และโดยเฉพาะ ความเหมาะสมด้านพัฒนาการทางจิตใจของเด็ก จะเป็นการป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่ วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ได้มาก เชื่อมโยงได้ เด็กจะเริ่มสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวแทนการสนใจตนเอง ดวงเดือน พันธุวนาน (2538 : 77) ซึ่งถ้าเด็กได้รับการปลูกฝังจิตสาธารณะให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะ

การมีจิตสาธารณะนั้น เป็นสิ่งที่เกิดตามวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม ซึ่ง ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และ สังคม สัจจร (2543 : 13) สรุปว่า จิตสาธารณะ หรือ จิตสำนึกทางสังคม อยู่ภายใต้อิทธิพลของ ปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ดังนี้

ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ ภาวะทางสังคมเป็นภาวะที่ลึกซึ้งซึ่งมีผลต่อจิตสำนึกด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ เป็นภาวะที่ได้อบรมกล่อมเกลา และสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดละน้อย ทำให้เกิดสำนึกที่มีรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้เริ่มตั้งแต่พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ครู สื่อมวลชน บุคคลทั่วไป ตลอดจนระดับองค์กร วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา รวมทั้งภาวะแวดล้อม ด้านสื่อสารมวลชน และส่วนที่กำกับสำนึกของบุคคล คือ การได้สัมผัสจากการใช้ชีวิตที่มีพลัง ต่อการเกิดสำนึก อาทิ การไปโรงเรียน ไปทำงาน ดูละคร ฟังผู้คนสนทนากัน เป็นต้น

ปัจจัยภายใน สำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาตนเองให้เป็น ไปทางใดทางหนึ่ง โดยเกิดจากการรับรู้จากการเรียนรู้ การมองเห็น การคิด แล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้าง สำนึกแบบใด ก็จะมีการฝึกฝนและสร้างสมสำนึกเหล่านั้น การเกิดจิตสำนึกไม่สามารถสรุป แยกแยะได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอกเพียงอย่างเดียว เพราะทุกสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน จิตสำนึกที่มาจากภายนอกเป็นการเข้ามาโดยธรรมชาติ กระทบต่อ ความรู้สึกของบุคคล แล้วกลายเป็นจิตสำนึกโดยธรรมชาติ และมักไม่รู้ตัว แต่จิตสำนึกที่เกิด จากปัจจัยภายในเป็นความตั้งใจเลือกสรร บุคคล ระลึกรู้ตนเองเป็นอย่างดี เป็นสำนึกที่สร้างขึ้นเอง ระหว่างปัจจัยภายใน และภายนอก เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน ดังนั้น การพัฒนา จิตสำนึกจึงต้องกระทำควบคู่กัน ไปทั้งปัจจัยภายในและภายนอก

ผลกระทบจากการขาดจิตสาธารณะ

การที่คนมาอยู่รวมกันเป็นสังคม ย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน การที่คนในสังคมขาดจิตสาธารณะนั้น จะมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กร อีกทั้งยังมีผลกระทบต่อชุมชน ระดับประเทศ และระดับโลก ดังนี้ (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร. 2543 : 22 – 29)

ผลกระทบต่อบุคคล ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง
2. สร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น

ผลกระทบระดับครอบครัว ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. ความสามัคคีในครอบครัวลดน้อยลง
2. การแก่งแย่ง ทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว

ผลกระทบระดับองค์กร ทำให้เกิดปัญหา

1. การแบ่งพรรคแบ่งพวกภายในองค์กร
2. ความเห็นแก่ตัว แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น
3. การเบียดเบียนสมบัติขององค์กรเป็นสมบัติส่วนตัว
4. องค์กรไม่ก้าวหน้า ประสิทธิภาพและคุณภาพของงานลดลง

ผลกระทบระดับชุมชน ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. ชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชน มีสภาพ เช่น ไร่ที่ยังคงเป็นเช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนา และยิ่งนานไปก็จะมีแต่เสื่อมทรุดลง
2. อาชญากรรมในชุมชนอยู่ในระดับสูง
3. ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์ กลัวเสียเวลา หรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น

ระดับชาติถ้าบุคคลในชาติขาดจิตสาธารณะจะทำให้เกิด

1. วิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้ง และแก้ปัญหาไม่ได้ เกิดการเบียดเบียน ทำลายทรัพยากรและสมบัติที่เป็นของส่วนรวม
2. ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลัง เนื่องจากขาดพลังของคนในสังคม เมื่อผู้นำประเทศนำมามาตรการได้ออกมาใช้ ก็จะไม่ได้ผลเพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน
3. เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก เกิดการแก่งแย่งแข่งขัน เห็นแก่ประโยชน์กลุ่มของตนและพวกพ้อง เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน

ผลกระทบระดับโลก ถ้าบุคคลขาดจิตสาธารณะ จะทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบระหว่างประเทศ ทำให้เกิดปัญหาในระดับต่าง ๆ ดังนี้

1. เกิดการสะสมอาวุธกันระหว่างประเทศ เพราะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน กลัวประเทศอื่นจะ โจมตี จึงต้องมีอาวุธที่รุนแรง มีอานุภาพในการทำลายสูง ไว้ในครอบครอง

เพื่อข่มขู่ประเทศอื่น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็มักมีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงของแสนยานุภาพทางการสงคราม ในการตัดสินปัญหา

2. เกิดการก่อกวน แกร่งแย่งหรือครอบงำทางการค้าระหว่างประเทศ พยายามทุกวิถีทาง เพื่อให้เกิดการได้เปรียบทางการค้าทำให้ประเทศด้อยกว่าขาดโอกาสในการพัฒนาประเทศของตน

3. เกิดการรังเกียจเหยียดหยามคนต่างเชื้อชาติ ต่างเผ่าพันธุ์ หรือต่างท้องถิ่น มองชนชาติอื่น ๆ เผ่าพันธุ์อื่นว่ามีความเจริญหรือมีศักดิ์ศรีด้อยกว่าเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ของตนเอง ถูกหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อชาติอื่น

การสร้างคนให้จิตสาธารณะมีความสำคัญต่อบุคคล องค์กร สังคมและประเทศชาติอย่างมาก ถ้าเราสามารถปลูกฝัง ส่งเสริม หรือพัฒนาให้เด็กมีจิตสาธารณะ ด้วยวิธีการต่างๆ จะทำให้เด็กมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักการแบ่งปัน โอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ปัญหาที่เกิดการเอาเปรียบคนอื่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด การทำลายสาธารณะสมบัติต่างๆ จะลดลง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์พวกพ้องก็จะลดลงน้อยลง และจะนำมาสู่ชุมชนสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งอาจนำมาซึ่งการล่มสลายของชาติต่างๆ ในโลกนี้ได้

องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

ชาย โพธิ์สีดา และคณะ (2540 : 14 – 15 : ถัดจากวัลย์ เกษมเนตร.2546 : 2 - 3)

อ้างอิงจาก ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552 : 19 - 20) ได้สรุปว่า จิตสาธารณะมี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจาก

- 1.1 การดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่
- 1.2 การรู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม

2. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ กำหนดตัวชี้วัดจาก

- 2.1 การทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม
- 2.2 การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม
- 2.3 การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัด

กลุ่ม กำหนดตัวชี้วัด

2.4 การไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเอง

2.5 การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรวมนั้น

หลักการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ

แนวทางการพัฒนาให้เด็กมีจิตสาธารณะ ซึ่งสรุปประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนจิตสาธารณะ ต้องคำนึงถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดจิตสาธารณะ ซึ่งมี 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบภายในตนเอง ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ ความสามารถทั่วไป สมรรถภาพ ภาวะทางอารมณ์ ค่านิยมส่วนบุคคล ความปรารถนาเพศ และปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบภายนอก ได้แก่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว โรงเรียนและการศึกษา สถานภาพทางสังคม และกลุ่มเพื่อน เป็นต้น

2. การจัดการเรียนการสอนจิตสาธารณะ ต้องกระทำซ้ำ ๆ เพื่อเน้นย้ำและป้องกันการเลือนหายหรือเปลี่ยนแปลงให้จิตสำนึกมีความคงทน โดยต้องมีการเสริมสร้างแรงจูงใจจากสถาบันต่าง ๆ หรือทางสังคม

3. การจัดการเรียนการสอนจิตสาธารณะ ต้องให้เด็กเกิดการเรียนรู้ครบถ้วน 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย

4. กระบวนการสร้างจิตสาธารณะควรเป็นไปอย่างมีขั้นตอนเพื่อให้เกิดลักษณะนิสัยที่ยั่งยืนดังแนวคิดของบลูม (Bloom, 1956) คือขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving) ขั้นการตอบสนอง (Responding) ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) ขั้นการจัดระบบ (Organizing) และขั้นตอนพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (Characterization)

5. การจัดการเรียนการสอนจิตสาธารณะ ควรให้ผู้เรียนเกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผ่านการเรียนรู้จากการกระทำ (Learning by Doing)

6. การจัดการเรียนการสอนจิตสาธารณะ ต้องอยู่บนพื้นฐานของการเติบโตแบบธรรมชาติ ไม่เร่งรีบ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

7. การจัดการเรียนการสอนจิตสาธารณะ ต้องใช้วิธีการ กลยุทธ์ที่หลากหลาย ได้แก่ การใช้บทบาทของผู้นำ การใช้การสื่อสารแบบรวมศูนย์ การใช้กระบวนการศึกษาเรียนรู้ การใช้บทบาทของสื่อมวลชน การใช้สถานการณ์จำลองผสมผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง การใช้บทบาทสมมุติกับตัวแบบ การใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม การเสนอตัวแบบผ่านการ์ตูน การใช้วีดิทัศน์ ละครหุ่นเชิดเป็นตัวแบบ การใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่อื่น ๆ รวมทั้งการใช้ตัวแบบที่เป็นตัวอย่างที่ดีในสังคม เป็นต้น

อุทกภัย เป็นต้น คำสอนเรื่องการเสียสละมีกล่าวแทรกอยู่ให้หัวข้อธรรมต่างๆ ของศาสนาพุทธ เพื่อให้ผู้นับถือนำคำสอนนี้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น

หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักของสังคมสงเคราะห์ สอนเรื่องการเสียสละ ช่วยเหลือ เกื้อกูลกันในสังคมอันพึงประกอบด้วย

1. ทาน คือ การให้ การแบ่งปัน
2. ปิยวาจา คือ การมีวาจาที่เรียบร้อย
3. อตถจริยา คือ การกระทำที่เป็นประโยชน์
4. สมานัตตา คือ ความเสมอต้น เสมอปลาย

ซึ่งหลักสังคหวัตถุ 4 นี้ เป็นการกระทำที่แสดงถึงจิตสาธารณะสอดแทรกอยู่ด้วย

ทวาราวาสธรรม เป็นข้อปฏิบัติของผู้ครองเรือน (ครอบครัว) ประกอบด้วย

1. สัจจะ คือ ความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อกัน
2. ทมะ คือ ความข่มใจ
3. ขันติ คือ ความอดทน
4. จาคะ คือ การบริจาค เสียสละแบ่งปันแก่ผู้อื่น

จาคะเป็นคำสอนเรื่องการเสียสละที่ประกอบอยู่ในหลักธรรมนี้ ซึ่งจะนำไปสู่การมีจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นการเสียสละเพื่อส่วนรวมไม่ใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตน

พรหมวิหาร 4 พรหมวิหารเป็นหลักธรรมคำสอนสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ หลักธรรมนี้ได้แก่

1. เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุขความสุขเป็นสิ่งที่คนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายใจ เช่น ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค ความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ เป็นต้น

2. กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ คือ สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ

3. มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า “ดี” ในที่นี้ หมายถึง การมีความสุขหรือเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึงความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น ไม่มีจิตใจริษยา ความริษยาเราควรฝึกหัดตนเป็นคนที่มีมุทิตา เพราะจะสร้างไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่นง่ายและลึกซึ้ง

4. อุเบกขา การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลาง เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกระทบในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น เราควรมี

ความปรารถนาดี คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตาม
ทำนองคลองธรรม

พรหมวิหาร ทั้ง 4 ข้อ นับว่าเป็นหลักธรรมที่ยิ่งใหญ่อีกประการหนึ่งของศาสนา
พุทธ ที่ควรปลูกฝังให้แก่ผู้คนอย่างยิ่ง (เมตตา) มีความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ (กรุณา) มี
ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี (มุทิตา) และรู้จักวางเฉยไม่คิดซ้ำเติมใครเมื่อมีทุกข์ (อุเบกขา)

ไตรสิกขา ไตรสิกขา เป็นกระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย วาจา
ความคิด จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา ให้สามารถดำรงและดำเนินชีวิตในสังคมอย่างสันติมี
อิสรภาพ เน้นการปฏิบัติฝึกหัดอบรมด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งการสอนแบบไตรสิกขา
มีขั้นตอนในการสอน 3 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นศีล หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนต้องควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยทั้ง
ทางกายและวาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ ร่างกายพร้อมที่จะเรียนเสมอ
2. ขั้นสมาธิ หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนต้องรวบรวมจิตใจ ความคิดให้แน่วแน่
เป็นจุดเดียวไม่ซัดส่ายไปสู่เรื่องอื่น สิ่งอื่น นอกห้องเรียน นอกเรื่องที่เรียน ไม่คิดครีครอง วิดก
กังวลถึงเรื่องอื่นๆ ที่จะทำให้สมองไม่ปลอดโปร่งผู้เรียนต้องตัดสิ่งรบกวนอื่นๆ ออกจาก
ความคิดจิตใจ
3. ขั้นปัญญา หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนใช้สมาธิ พลังความมีจิตใจแน่วแน่ทำ
ความเข้าใจปัญหา แก้ไขปัญหาจนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญา
ขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้น ได้ถูกต้องตามที่เป็นอย่างจริง

การสอนแบบไตรสิกขามีความเชื่อว่า คนที่จะมีปัญญาและเกิดปัญญาวิสุทธิขั้น
ย่อมเกิดจากกำลัง (พละ) จิตใจ กำลังคิดแน่วแน่ ไม่หวั่นไหวซัดส่ายวอกแวกต้องเพ่งพินิจคิด
ตรองในเรื่องเดียว คนที่จะกำลังความคิดรวมเป็นจุดเดียวแน่วแน่ (สมาธิ) ไม่หวั่นไหวซัดส่าย
ได้ก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติเรียบร้อย สงบเรียบ มีระเบียบวินัย (มีศีล) นั่นคือ ถ้าผู้เรียน
ฝึกควบคุมสภาพทางการให้อยู่ในระเบียบวินัยเรียบร้อยก็จะช่วยให้จิตใจสงบไม่ฟุ้งซ่าน
หวั่นไหวไปนอกเรื่อง นอกห้องเรียน ซึ่งจะช่วยให้เกิดปัญญา มีความรู้แจ้งเรื่องนั้นๆ (ปัญญา)
ได้ด้วยตนเอง ประจักษ์ด้วยตนเองไม่ใช่เพียงแต่รู้หรือทราบจากการบอกเล่าให้ฟังเท่านั้น

การพัฒนาจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะเป็นสิ่งที่เกิดจากการฝึกอบรมตั้งแต่วัยเด็ก และจะพัฒนาไปเรื่อย ๆ
จนถึงวัยรุ่น และจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จึงต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก คอยแนะนำ
ส่งเสริมในสิ่งที่ถูกที่ควร คอยชี้แนะ และปลูกฝังจิตสาธารณะให้แก่เด็ก นอกจากนี้ เด็กยังต้องมี

ระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบตามธรรมชาติอันเกิดขึ้นได้เอง อีกทั้งเด็กยังมีการเรียนรู้ด้านวินัยจากวัฒนธรรม โดยอาศัยการสั่งสอน ฝึกฝน จากบุคคล สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันในสังคม การมีกิจกรรม และใช้สิ่งของร่วมกันในสังคม การพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่เด็กในการใช้สิ่งของร่วมกัน ดูแลทรัพย์สินสมบัติส่วนรวม และมีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของให้แก่กันและกันจะเห็นได้ว่าการพัฒนาจิตสาธารณะเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งต้องปลูกฝังหรือเสริมสร้างไว้ตั้งแต่ในวัยเด็ก เพื่อให้เขาได้รับประสบการณ์ที่เพียงพอเป็นพื้นฐานที่สามารถนำไปพัฒนาตนเอง โดยในการปลูกฝังนั้น ควรให้เด็กได้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของจิตสาธารณะ รวมทั้งมีการฝึกฝนให้เด็กได้ปฏิบัติจริง เพื่อให้เด็กเกิดการกระทำที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะอย่างแท้จริงจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย และควรทำให้เหมาะสมกับวัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัย และเกิดการพัฒนาตามลำดับ ซึ่งในการฝึกอบรมปลูกฝัง หรือพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่เด็กนั้น ควรมีครูหรือผู้ใหญ่คอยดูแลชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง เด็กจะได้ยึดเป็นแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง เหมาะสม

สถาบันที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตสาธารณะ

รัฐจวน อินทรกำแหง (บุญทัน ภูบาล. 2549 : 19-20; อ้างอิงจาก รัฐจวน อินทรกำแหง 2528 : 110 -119) ซึ่งถึงแนวทางในการเสริมสร้างจิตสาธารณะของคนในสังคมว่า จะต้องเกิดขึ้นได้จากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝัง อบรม การฝึกปฏิบัติ การได้เห็นตัวอย่างที่ชวนให้ประทับใจ ปัจจัยเหล่านี้จะค่อย ๆ โน้มนำใจของบุคคลให้เกิดจิตสำนึกที่ถูกต้องและการสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นจำต้องอาศัยสถาบันทางสังคมหลายส่วนเข้ามาร่วมมือกัน อาทิ

1. สถาบันการศึกษา การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาเป็นสิ่งที่ปฏิเสธกันไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในรูปแบบใด จำต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษามีกิจการศึกษามากพอแก่สถานะแห่งตน ที่จะสามารถปฏิบัติงานหรือดำเนินชีวิตไปสู่ทิศทางที่ประสงค์ การกำหนดเป้าหมายของการศึกษาให้ถูกต้องโดยธรรมชาติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่มีผู้มีอำนาจในการบริหารการศึกษาพึงพิจารณาให้ลึกซึ้ง ให้ถ่องแท้ ให้รอบคอบให้ถูกต้องด้วยทัศนคติที่กว้างไกล โดยมีจุดหมายรวบยอดว่า ต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกเป็นมนุษย์ที่เต็มทีการจัดการศึกษาควรมุ่งเน้นที่การสร้างจิตสำนึกภายใน คือ การพัฒนาจิตสำนึกภายใน คือ การพัฒนาจิตใจที่เป็นรากฐานของความเป็นมนุษย์ไม่ควรเน้นที่การพัฒนาเพื่อความสำเร็จในวิชาชีพที่ปราศจากพื้นฐานทางจริยธรรม เพราะอาจจะเป็นการส่งเสริม

ให้บุคคลออกไปประกอบวิชาชีพด้วยจิตสำนึกผิดพลาดแล้วก็ไปสร้างระบบการทำงานที่ผิดมีการเอาเปรียบผู้อื่น กอบโกย ความหลงตัวเอง ความมัวเมาเวียนแต่ในวังวนวัตถุ ที่อาจก่อให้เกิดการประหัตประหารกันในทุวงการการให้การศึกษาแก่เยาวชน ควรหยุดสร้างจิตสำนึกที่นิยมในวัตถุ แต่เน้นการสร้างจิตสำนึกในทางจริยธรรมให้นักแน่นเข้มแข็งยิ่งขึ้นทุกระดับการศึกษาตั้งแต่อนุบาลศึกษาจนถึง อุดมศึกษา เพื่อให้เป็นจิตที่สามารถช่วยสร้างระบบถูกต้อง เพื่อการดำรงอยู่ของสังคมโดยธรรม โดยเฉพาะการดำรงเน้นการฝึกอบรมให้รู้จักทำหน้าที่เพื่อหน้าที่อย่างดีที่สุดฝีมือในทุกหน้าที่ในฐานะ ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ด้วยความสำนึกว่าทุกหน้าที่มีคุณค่าและความสำคัญเท่าเทียมกัน

2. สถาบันศาสนา สถาบันทางศาสนาต้องเป็นผู้นำในการสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้น ต้องนำประชาชนกลับไปสู่คำสอนของพระพุทธองค์ที่ทรงเน้นให้เห็นแก่ประโยชน์สุขของสังคมเป็นใหญ่ ไม่บริโภคนิยมความจำเป็น หรือ เพราะความอยาก มีความสันโดษ พอใจที่จะมีกินมีอยู่ มีใช้เท่าที่จำเป็นรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เจือจานแก่ผู้อื่น มีความเมตตาอาทรต่อกัน เห็นแก่ผู้อื่นเสมือนเห็นแก่ตนเองรู้จักหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้อง สถาบันทางศาสนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสถาบันที่ได้รับการเคารพบูชาแต่โบราณกาลจวบจนปัจจุบัน เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อจิตใจของประชาชน เพราะต่างได้ยึดถือสถาบันนี้เป็นที่พึ่งทางใจมาอย่างเนิ่นนาน ฉะนั้น สถาบันทางศาสนาจึงอยู่ในฐานะที่จะช่วยสร้างสรรค์และพัฒนาจิตใจของคนในสังคมให้หันเข้ามาอยู่ความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และวิธีการพัฒนาจิตสำนึกให้เกิดขึ้น ได้อย่างดีที่สุด ก็คือการสอนด้วยตัวเอง อันหมายถึง การที่ผู้อยู่ในสถาบัน องค์การทางศาสนา พึงต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแก่คนในสังคม ในด้านการช่วยเหลือส่วนรวม

3. สถาบันครอบครัว ความอบอุ่นของสถาบันครอบครัวมีความสำคัญเป็นอันดับแรกเพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ช่วยให้เด็กเกิดจิตสำนึกเห็นความสำคัญของส่วนรวม ความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่กับลูกจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเลี้ยงอบรมลูก เพราะความใกล้ชิดจะเป็นสื่อที่ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน และกลายเป็นเกิดความเห็นใจซึ่งกันและกัน สถาบันครอบครัวจึงเป็นพื้นฐานของสังคม ถ้าครอบครัวมีแต่ความคลอนแคลนสังคมก็พลอยคลอนแคลนไปด้วย และเด็กที่เติบโตจากครอบครัวที่คลอนแคลนจะมีจิตสำนึกที่คลาดเคลื่อน การสอนและการอบรมของสถาบันครอบครัวควรดำเนินการให้สอดคล้องประสานไปในจุดหมายเดียวกันกับการสอนการอบรมของสถาบันการศึกษา และสถาบันทางศาสนา เพื่อ

พื้นฐาน หรือฝังรากให้เด็กมีจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิเสียตั้งแต่ยังเด็ก เพื่อที่เด็กจะได้เป็นกำลังในการสร้างสรรค์สังคมที่มีความร่มเย็นเป็นสุข

4. สื่อมวลชน สื่อมวลชนเป็นสถาบันที่ทรงอิทธิพลอย่างยิ่งในการกระจายความคิด ความรู้ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งสู่การรับรู้ของประชาชน ความร่วมมือจากสื่อมวลชนจะช่วยสร้างความเข้าใจช่วยสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องให้แก่คนในสังคม เนื่องจากสื่อมวลชนนั้นมีบทบาทและอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างการรับรู้ที่จะส่งสมกลายเป็นจิตสำนึกของคนในสังคม การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง จึงเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จะช่วยให้คนในสังคมมีจิตสำนึกที่จะนำไปสู่การก่อตัวของประชาสังคม การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองนี้มีได้หมายถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนสำหรับประชากรวัยเรียน หรือการจัดการศึกษาแบบเป็นทางการในรูปแบบอื่น ๆ แต่ยังคงหมายถึงกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ทางตรงอย่างไม่เป็นทางการในชีวิตประจำวัน ซึ่งจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับเครือข่ายสถาบัน และกระบวนการทางสังคมที่หลากหลายและต่อเนื่องทั้งในส่วนของสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว องค์กรเอกชน และองค์กรประชาสังคม ฯลฯ

แนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะ

มีนักการศึกษาหลาย ๆ ท่าน ได้พยายามหาวิธีการที่หลากหลายเพื่อใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่เด็ก และเยาวชน โดยวิธีการหนึ่งที่สำคัญ คือ การพัฒนาพฤติกรรม ซึ่งการพัฒนาพฤติกรรมนั้น สามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี ตามความเชื่อพื้นฐานของแต่ละแนวคิด การนำหลักการแห่งพฤติกรรม (Behavior Principles) มาอธิบายพัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลได้ ซึ่ง ทาลิช (ประทีป จินฉิ่ง, 2540 : 9 ; อ้างอิงมาจาก Kalish, 1981) ได้ให้ความหมายของหลักการแห่งพฤติกรรมไว้ว่า เป็นหลักการที่ครอบคลุมทั้งแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ การวางเงื่อนไข และแนวคิดทางจิตวิทยาต่าง ๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์เข้ามาประยุกต์ใช้ได้ ในการนำแนวคิดของการใช้หลักการแห่งพฤติกรรม มาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น สามารถพิจารณาได้ 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 กรณีที่สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมได้ ผู้ทำหน้าที่พัฒนา สามารถพัฒนาพฤติกรรมที่พฤติกรรมของบุคคลนั้น ได้โดยตรง โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไข จัดการกับพฤติกรรมโดยตรง ด้วยการควบคุมสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้ได้

กรณีที่ 2 กรณีที่ไม่สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมได้ จึงไม่สามารถที่จะเปลี่ยนหรือพัฒนาที่พฤติกรรมโดยตรงได้ จึงต้องจัดกระทำโดยการเปลี่ยนที่ความรู้สึก (Feeling) ซึ่ง

ส่งผลทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนได้ หรือจัดกระทำโดยการเปลี่ยนที่ความรู้คิด (Cognitive) ซึ่งส่งผลทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงทั้งนี้ เป็นเพราะตามหลักการแห่งพฤติกรรมเชื่อว่า การรู้คิด ความรู้สึกรู้เห็น และพฤติกรรม จะมีผลซึ่งกันและกัน ดังนั้น การพัฒนาพฤติกรรม อาจจัดกระทำได้ที่พฤติกรรมโดยตรง หรือจัดกระทำที่ความรู้คิด ความรู้สึกรู้เห็น เพื่อให้พฤติกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงก็ได้ ในการพัฒนาพฤติกรรมมีแนวทางที่หลากหลาย แต่ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่เด็กส่วนใหญ่ นั้น มักเลือกใช้การพัฒนาที่กระบวนการทางปัญญา เพื่อให้ส่งผลต่อพฤติกรรม โดยในการพัฒนาที่กระบวนการทางปัญญานั้น มีความเชื่อพื้นฐานที่ว่ากระบวนการปัญญามีผลต่อพฤติกรรม และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สามารถกระทำได้ โดยการปรับเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญา ซึ่ง แคชดิน (สม โภชน์ เอี่ยมสุภานิต. 2543 : 308 ; อ้างอิงจาก H. Kazdin : 1978) ได้เสนอหลักการพื้นฐานของแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญาไว้ว่า เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนความคิด การตีความ การตั้งข้อสันนิษฐาน ให้ส่งผลไปสู่การเปลี่ยนพฤติกรรมภายนอก โดยนักปรับพฤติกรรมทางปัญญามีความเชื่อ ดังนี้

1. กระบวนการทางปัญญานั้นมีผลต่อพฤติกรรม
2. กระบวนการทางปัญญาสามารถจัดให้มีขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้
3. พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป อาจจะเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทาง

ปัญญาดังนั้น จุดมุ่งหมายของนักปรับพฤติกรรมทางปัญญาจึงมุ่งที่การเปลี่ยนแปลงทางปัญญา เพื่อส่งผลให้พฤติกรรมภายนอกเปลี่ยนแปลง (สม โภชน์ เอี่ยมสุภานิต. 2543 : 308 ; อ้างอิงจาก Mahoney. 1974) ทั้งนี้เพราะ กระบวนการทางปัญญาและพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กัน โดยคาลิช (Kalish. 1981) ได้เสนอความสัมพันธ์ของสิ่งเร้า กระบวนการทางปัญญา พฤติกรรมและผลกรรม ว่ามีลักษณะแบบปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) กล่าวคือ บุคคลแสดงพฤติกรรมภายนอกด้วยการชี้แนะ (Prompting) จากกระบวนการทางปัญญา และในขณะเดียวกัน พฤติกรรมภายนอกก็มีอิทธิพลต่อกระบวนการทางปัญญา ดังแสดงให้เห็นถึงภาพสรุปความสัมพันธ์ของสิ่งเร้า กระบวนการทางปัญญา พฤติกรรมและผลกรรม

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม

ความหมายพัฒนาการทางสังคม

เฮิร์ลล็อก (Hurlock. 1978 : 228) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคมไว้ว่า พัฒนาการทางสังคมหมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมตามแบบแผนที่สังคมยอมรับ เพื่อให้สามารถเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528 : 220) ได้กล่าวว่า พัฒนาการทางสังคมหมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงออกของมนุษย์ให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับที่จะเข้าสังคมได้ ดังนั้น พัฒนาการทางสังคม หมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมของบุคคลให้สอดคล้องกับแบบแผนและเป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

เฮิร์ลล็อก (Hurlock. 1978 : 228) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคมไว้ว่า พัฒนาการทางสังคมหมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมตามแบบแผนที่สังคมยอมรับ เพื่อให้สามารถเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528 : 220) ได้กล่าวว่า พัฒนาการทางสังคมหมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงออกของมนุษย์ให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับที่จะเข้าสังคมได้ ดังนั้น พัฒนาการทางสังคม หมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมของบุคคลให้สอดคล้องกับแบบแผนและเป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ความหมายทฤษฎีการพัฒนาการทักษะทางสังคม

ทฤษฎีการพัฒนาการทางสังคมของอีริกสัน (Erikson's Theory of Human Development)

กาคัดดอน และ บราวน์ (Gordon & Browne. 1993 : 101 – 103) ได้กล่าวถึง โครงสร้างงานของ อีริกสัน (Erikson's Framework) ดังนี้ โครงร่างของอีริกสันเป็นรูปแบบที่สมดุลระหว่างความปรารถนาและความต้องการของสิ่งแวดล้อม สุขภาพกายและสุขภาพจิต ซึ่งขึ้นอยู่กับภาวะของอารมณ์ซึ่งเป็นพื้นฐานของบุคลิกภาพที่เหมาะสม การเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ที่ได้รับจะส่งผลต่อพัฒนาการในแต่ละขั้นความสำเร็จของพัฒนาการในแต่ละขั้น

จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาของขั้นต่อไป อิริคสัน ได้กำหนดขั้นพัฒนาการทางสังคมออกเป็น 8 ขั้น แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียง 3 ขั้นที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัยดังนี้
 ขั้นที่ 1 ขั้นความไว้วางใจ – ไม่ไว้วางใจ (Trust VS. Mistrust) อายุเด็กในขั้นนี้อยู่ระหว่างแรกเกิดถึง 1 ปี ถ้าเด็กได้รับการดูแลจากบิดามารดาอย่างสม่ำเสมอและมั่นคง เด็กจะพัฒนาความรู้สึกในด้านความเป็นตัวของตัวเองและความไว้วางใจของผู้อื่น ซึ่งส่งผลให้เด็กมีอารมณ์ดี และมีความรู้สึกปลอดภัย การที่เด็กได้รับการดูแลทางร่างกายอย่างเพียงพอ ได้รับความอบอุ่นอย่างสม่ำเสมอและได้รับการตอบสนองอย่างทันที สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กไว้วางใจและเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมพัฒนาการในขั้นต่อไป แต่ถ้าเด็กไม่ได้รับการดูแลอย่างสม่ำเสมอและไม่มีความมั่นคง เด็กจะขาดความรู้สึกเชื่อมั่นทำให้เกิดขาดทักษะในการเผชิญกับความทุกข์ยากและภาวะกดดัน

ขั้นที่ 2 ขั้นความเป็นตัวของตัวเอง – ความไม่มั่นใจในตนเอง (Autonomy VS. Doubt) อายุเด็กขั้นนี้อยู่ระหว่าง 2 – 3 ปี ขั้นนี้เด็กจะเรียนรู้การใช้ทักษะทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ เด็กจะพัฒนาร่างกายให้แข็งแรงและสมดุลระหว่างความเป็นตัวของตัวเองและความไม่มั่นใจในตนเอง ถ้าเด็กถูกควบคุมและจำกัดความอยากรู้อยากเห็น เด็กจะรู้สึกสงสัย ลังเล ไม่เชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งส่งผลทำให้เด็กรู้สึกไม่ปลอดภัย ความสำเร็จในขั้นนี้คือ การให้เด็กได้สำรวจโลกอย่างเต็มที่ผ่านการเล่นและการทำกิจกรรม

ขั้นที่ 3 ขั้นความคิดริเริ่ม – ความรู้สึกผิด (Initiative VS. Guilt) อายุเด็กขั้นนี้อยู่ระหว่าง 3 – 6 ปี ขั้นนี้เด็กจะรู้สึกร่วมมือ วางแผน และปฏิบัติกิจกรรม เด็กต้องได้รับอิสระอย่างเพียงพอในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เด็กจะให้ความสนใจ ใช้ความคิดริเริ่ม และใช้ความพยายามจนประสบความสำเร็จ ขบวนการทางสังคมขั้นนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นของอารมณ์เร้นเริง โกรธเคือง ถ้าบิดามารดาควบคุมเด็กมากเกินไปจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกผิด การไม่จำกัดความคิดของเด็กจะทำให้เด็กเกิดความยอมรับและไม่ยอมรับ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นของการพัฒนาขั้นต่อไป

ทฤษฎีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล (A Social Interpersonal Theory of Development)

เฟิสต์ (Feist.1990 : 216 – 227) ได้รวบรวมทฤษฎีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลของซัลลิแวน (Sullivan) ไว้ว่า ซัลลิแวนได้กำหนดขั้นพัฒนาการจากรูปแบบสำคัญของบุคลิกลักษณะของ

มนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละบุคคล และการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซัดลิแวนแบ่งขั้นพัฒนาการออกเป็น 7 ขั้น คือ วัยทารก วัยเด็ก วัยเข้าโรงเรียน วัยก่อนวัยรุ่น วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนปลาย และวัยผู้ใหญ่ ในที่นี้จะกล่าวถึงขั้นที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย คือ ขั้นวัยเด็ก อายุระหว่าง 1 1/2 - 2 ปี จนถึงอายุ 6 ปี ซึ่งเป็นระยะที่พัฒนาการโครงสร้างทางภาษาจะปรากฏออกมาอย่างเด่นชัด เมื่อเด็กเล่นกับเพื่อนที่เสมอภาคกัน เด็กสามารถค้นพบเกี่ยวกับตัวเองและรู้จักการสร้างมิตรภาพกับผู้อื่น การที่เด็ก 2 คน สามารถเล่นบทบาทสมมติหรือเล่นละครร่วมกัน เด็กจะได้เรียนรู้แบบของวัฒนธรรมสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ควบคู่ไปกับการพัฒนาภาษาที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในขั้นนี้เด็กจะเกิดความวิตกกังวล แต่จะสามารถขจัดออกไปได้ เด็กจะได้เรียนรู้คุณธรรมจากสิ่งที่ปรากฏในสังคมทั้งด้านดีและไม่ดี ขณะเดียวกันเด็กจะเรียนรู้การถูกจำกัดอิสรภาพจากประสบการณ์ ในวัยนี้เด็กจะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีความหมาย การเล่นรวมกับผู้อื่นจะทำให้เด็กได้ค้นพบตัวเอง รู้จักผู้อื่น และเป็นประสบการณ์ที่จะให้เด็กเรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของฮาวิกเฮอรัล (Havighurst's Theory of Development)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช (2537 : 77 - 18) ได้กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของฮาวิกเฮอรัล (Havighurst) ไว้ว่า ฮาวิกเฮอรัลได้รับอิทธิพลแนวความคิดจากอิริคสันเกี่ยวกับพัฒนาการแต่ละช่วงวัยของบุคคล โดยเขาได้อธิบายว่า ในแต่ละช่วงวัยของชีวิตนั้นเป็นงานประจำ ซึ่งเป็นงานที่เด็กแต่ละคนควรจะได้ทำในช่วงนั้น ๆ ถ้าบุคคลใดไม่ประสบความสำเร็จในงานนั้น จะมีผลต่อการปรับตัว ฮาวิกเฮอรัลแบ่งงานให้เห็นถึงพัฒนาการทางสังคมในวัยทารกและวัยเด็กตอนต้น ออกเป็น 3 ประการ คือ ประการที่ 1 เด็กสามารถมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความจริงทางสังคมและทางกายภาพ หมายถึง การที่เด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว เช่น พ่อ แม่ โรงเรียน ครู และสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย ประการที่ 2 เด็กสามารถที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตนเอง กับพี่น้อง และบุคคลอื่น รวมทั้งชอบเลียนแบบบุคคลอื่น ประการที่ 3 เด็กสามารถที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกกับสิ่งที่ผิด และเริ่มมีพัฒนาการทางจริยธรรมนอกจากนี้ เพียเจท์ (Piaget) ยังได้กล่าวว่า เด็กอายุ 3 - 5 ปี มีการเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมจากเพื่อนเล่นในโรงเรียนอนุบาลหรือเพื่อนบ้าน ใกล้เรือนเคียงวัยไล่เลี่ยกัน วัยนี้ยังไม่เข้าใจถึง ความถูกต้อง (Rightness) และความผิด (Wrongness) คำว่า ดี หรือ ไม่ดี นั้นยังไม่มีความเข้าใจลึกซึ้งแต่อย่างใด

เพียเจท์ (Piaget) แบ่งพัฒนาการทางสังคมของวัยนี้เป็น 3 ระยะ

1. ระยะแรก อายุ 2 – 3 ปี เป็นระยะที่เด็กยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Self-center) ชอบอยู่กับเพื่อน แต่ต่างคนต่างเล่นตามลำพัง ไม่เล่นด้วยกัน ยังไม่รู้จักแบ่งของเล่นและของรับประทาน

2. ระยะที่สอง อายุ 3 – 5 ปี เด็กเข้าอยู่ในหมู่เพื่อน เล่นกับเพื่อนบ้างบางครั้ง และในบางครั้งก็แยกตัวเล่นคนเดียว

3. ระยะที่สาม อายุ 5 – 6 ปี เด็กจะเข้าสังคมดีขึ้น ชอบอยู่กับเพื่อน ๆ เล่นด้วยกัน ช่วยเหลือกัน เห็นอกเห็นใจกัน แบ่งปันกัน บางครั้งก็ยังทะเลาะกันอยู่แย่งของเล่นกัน (น้อมฤดี จงพยุหะ. 2539 : 111 – 112)

จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคมข้างต้น สรุปได้ว่า พัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัย เกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กและแสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรม ดังนั้นการจัดสิ่งแวดล้อมทั้งทางบ้านและโรงเรียนอย่างเหมาะสมให้แก่เด็ก จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคมที่ดี เพื่อที่เด็กจะได้มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมและสามารถปรับตัวในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม

ภรณ์ กุรรัตนะ (2535 : 22 – 23) ได้กล่าวว่า เด็กเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ ประสบการณ์รอบตัว โดยเห็นว่า ประสบการณ์ที่เด็กได้รับในระยะ 5 ปี มีความสำคัญต่อเด็กมาก เพราะจะกลายเป็นพื้นฐานของบุคลิกภาพ เมื่อเด็กโตเป็นผู้ใหญ่ สุขภาพจิตจะดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับพัฒนาการที่ผ่านมานในแต่ละขั้นตอน หากความต้องการของเด็กในขั้นหนึ่ง ๆ ไม่ได้รับการตอบสนอง อาจทำให้เกิดความชะงักในการพัฒนาการขั้นต่อไป ดังนั้นการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของเด็กนั้น พ่อแม่ ครู และผู้ที่ดูแลเด็กควรให้ความรัก ความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่และจัดสภาพแวดล้อมให้กับเด็กอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของเด็กช่วยให้เด็กผ่านขั้นพัฒนาการระดับต่างๆและมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับวัย

สรุปได้ว่า การส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมให้กับเด็กนั้น พ่อแม่ ครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กควรให้ความรัก ความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่และจัดสภาพแวดล้อมให้กับเด็กอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของเด็กช่วยให้เด็กผ่านขั้นพัฒนาการระดับต่างๆ และมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับวัย

แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม

การส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมให้กับเด็ก เป็นการพัฒนาพฤติกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นกับเด็กอาจทำได้ดังนี้

ประมวญ ดิคลินสัน (2527 : 107) กล่าวถึงแนวการส่งเสริมพฤติกรรมชอบสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

1. การกำหนดตารางกิจกรรมประจำวันอย่างเหมาะสมและต่อเนื่องกัน จัดกิจกรรมที่ต้องใช้พลังและกิจกรรมที่ผ่อนคลายสลับกัน ทำให้เด็กไม่เบื่อหน่าย มีบรรยากาศการเรียนที่ดี การที่เด็กรู้ตารางกิจกรรมประจำวันและสิ่งทีครุคาดหวังให้เด็กทำ จะทำให้เกิดความเป็นระเบียบและมีความรู้สึกรับผิดชอบ

2. การเสริมแรง การเสริมแรงทันทีที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมจะช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ ในการเสริมแรงพฤติกรรมทางสังคมแก่เด็กปฐมวัย ครูควรพูดให้ชัดเจน

สำหรับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรมาธิราช (2524 : 31 36) กล่าวว่า การปรับพฤติกรรมของเด็ก ต้องค่อย ๆ ปรับพฤติกรรมทีละน้อยด้วยการเสริมแรง เช่น ให้การเสริมแรงเวลาที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม หรือเมื่อเด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ซึ่ง การพัฒนาพฤติกรรมโยให้ตัวแบบที่ดี การให้เด็กเห็นตัวอย่างที่ดีจะช่วยให้เด็กเลียนแบบตาม เด็กมักจะชอบเลียนแบบผู้ที่เด็กชื่นชม เช่น พ่อ แม่ ครู ญาติ พี่ น้อง เพื่อน นักกีฬา นักร้อง ตัวละคร ในนิทานและผู้มีชื่อเสียง และการให้สัญญาเตือนพฤติกรรม โดยการแสดงออกด้วยวาจาหรือท่าทางว่าเด็กควรทำหรือไม่ด้วยคำพูดหรือพยักหน้า เป็นสัญญาเตือนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมก่อนที่เด็กจะทำอะไรลงไป จะดีกว่าการตีเตือนเมื่อเด็กทำอะไรผิดลงไปแล้วสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมให้เด็กได้ร่วมกันทำอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับวัย พัฒนาการ และความต้องการของเด็ก จะทำให้เด็ก ได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน ซึ่งเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมด้านสังคม และเป็นคุณลักษณะพึงประสงค์ที่สังคมมีความต้องการ อีกทั้งยังทำให้สมาชิกของสังคมสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ดังนั้นการส่งเสริมพฤติกรรมด้านสังคมให้กับเด็กตั้งแต่ในระดับปฐมวัยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเป็นการวางรากฐานของบุคลิกภาพที่ดี

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

การศึกษาพิเศษ (Special Education)

การศึกษาพิเศษ หมายถึง การสอนพิเศษสำหรับเด็กที่มีลักษณะแตกต่างไปจากเด็กปกติทั่วไป แต่ไม่ใช่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรต่างๆ ไปของการศึกษาพิเศษอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงชั้นเรียนปกติเพียงเล็กน้อย สิ่งที่สำคัญ คือ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุดและสิ่งที่โรงเรียนแต่ละแห่งจะต้องทำให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ คือ เด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้จะต้องได้เรียนกับเด็กปกติและเรียนในชั้นเรียนพิเศษ การเรียนในชั้นเรียนพิเศษอาจใช้เวลาเพียงแค่ครึ่งชั่วโมง หรือหนึ่งชั่วโมงต่อวันเท่านั้น กรณีที่เด็กมีความบกพร่องในการเรียนรู้เล็กน้อย ให้การช่วยเหลือเพียงเล็กน้อย แต่เด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้ระดับปานกลางอาจจะต้องอยู่ในชั้นเรียนพิเศษเป็นเวลา 1 - 3 ชั่วโมงต่อวัน ส่วนเด็กที่อยู่ในชั้นเรียนพิเศษเป็นส่วนใหญ่ คือ 4 - 6 ชั่วโมง จะเป็นกลุ่มที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้ระดับรุนแรงซึ่งมีไม่มากนัก เราพบว่าเด็กปกติจะไม่ถูกระทบกระทั่งเลยถึงแม้จะมีเด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้เรียนอยู่ในชั้นเรียนเดียวกันกับเขาและในชั้นเรียนปกติก็จะช่วยเด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้ได้มากเพราะเด็กจะพยายามตามให้ทันเพื่อน ทำให้เขาอยากทำให้ดีขึ้นมีคำถามว่าเราจะบอกเด็กปกติอย่างไรว่ามีเด็กพิเศษเรียนร่วมกับเขาและทำไมเด็กเหล่านี้จึงมีหลาย ๆ อย่าง ไม่เหมือนกับเขา ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้เด็กปกติและเด็กพิเศษได้เรียนรู้ร่วมกันได้และมีทัศนคติที่ดีต่อกัน สิ่งเหล่านี้เราสามารถทำได้ คือ การพูดคุยกับชั้นเรียน โดยขอให้เด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้ออกจากห้องเรียนก่อนและพูดคุยให้เขามีความรู้ในเรื่องของเด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจถึงปัญหาหรืออาจให้เขาอ่านข้อความในกระดาษแล้วถามว่าข้อความยากไหม เด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้จะอ่านได้ยากกว่านี้ อีก ซึ่งจะทำให้เขาเข้าใจและมีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ เพราะถ้าเขาไม่รู้ ไม่เข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจก็อาจจะไม่เกิดขึ้นอย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นไปได้ไม่ควรจัดเด็กเข้ามาอยู่ในชั้นเรียนพิเศษตลอดไป เพราะนั่นเป็นสิ่งที่ไม่ดี การจะต้องแยกเด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้ออกจากชั้นเรียนปกตินั้น จะเกิดขึ้นเมื่อจำเป็นจริงๆ คือ เกิดความรุนแรงของความบกพร่องนั้น ซึ่งถึงแม้จะช่วยด้วยการเรียนรู้เพิ่มเติมในชั้นเรียนปกติ แล้วก็ไม่สามารถเรียนรู้ได้ผล สิ่งที่เราพบในประเทศสหรัฐอเมริกา คือ เราพยายามที่จะทำงานกับเด็กพิเศษเหล่านี้ ดึงเขาออกมาและจัดให้เขาเข้าไปอยู่ในชั้นเรียนพิเศษ แต่เราปล่อยเขาไว้ในชั้นเรียนพิเศษนานเกินไปโดยไม่ได้กำหนดว่าเมื่อไรจึงจะมีการปรับเปลี่ยนให้เขากลับเข้ามาเรียนในชั้นเรียนปกติบ้าง ซึ่งปัจจุบัน

กฎหมายของประเทศได้ปรับเปลี่ยนว่าเราไม่ควรทำเช่นนั้นอีกต่อไปเป็นที่น่าสนใจว่า โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่รัฐวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา จัดให้เด็กที่มีภาวะปัญญาอ่อนระดับปานกลางเรียนอยู่ในชั้นเรียนปกติ ซึ่งก็ทราบว่าเด็กเหล่านี้เรียนในชั้นเรียนปกติไม่ได้ แต่โรงเรียนก็ต้องการให้เรียนอยู่ในโรงเรียนเดียวกัน เพื่อที่จะรับประทานอาหารที่เดียวกัน ใช้บริเวณโรงเรียนเดียวกัน และเด็กปกติคนอื่น ๆ จะได้เห็นว่าเป็นเด็กที่มีภาวะปัญญาอ่อนระดับปานกลางมีลักษณะอย่างไร ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีสำหรับเด็กปกติที่ได้เห็นสิ่งเหล่านี้เมื่อประมาณ 15-20 ปีที่ผ่านมา สิ่งที่เราทำคือ เราจัดเด็กที่มีภาวะปัญญาอ่อนระดับปานกลางให้อยู่ในสถาบันที่บำบัดเฉพาะทาง หรืออาจจะต้องอยู่ที่บ้านหรือ โรงพยาบาลทั้งที่เขาไม่ได้ป่วยเป็นโรคจิต ซึ่งเราได้เรียนรู้ว่าไม่ใช่สิ่งที่ดีสำหรับเด็กเหล่านั้น เพราะฉะนั้นปัจจุบันจึงมีน้อยมากที่เด็กเหล่านี้จะอยู่ในสถาบันทางด้านจิตเวช ยกเว้นเด็กที่มีปัญหาทางด้านจิตเวชหรือภาวะปัญญาอ่อนระดับรุนแรงมากจริงๆ เท่านั้น

ความหมายเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

คำว่า “Learning Disabilities” นั้นมีผู้นำมาใช้ประมาณปี ค.ศ.1962 พูดถึงปัญหาของเด็กและผู้ใหญ่ที่ไม่สามารถจะเรียนรู้ได้ แนวคิดแรกเกี่ยวกับปัญหาการเรียนรู้ก็คือ สมองถูกทำลาย (Brain Injured) ทำให้มีปัญหาด้านการอ่าน การเขียน การสะกดคำ การจำ ความเข้าใจ การรับรู้ ตลอดจนการเคลื่อนไหว ฉะนั้น เมื่อเด็กที่มีปัญหาทำนองนี้สันนิษฐานว่าเกิดจากสมองถูกทำลาย เช่นกัน ต่อมาปีการศึกษาค้นคว้าพบกรณีของเด็กสมองถูกทำลายแต่ไม่ได้มีปัญหาในการเรียนรู้ตามที่ควรจะเป็นตามข้อสันนิษฐานว่าเป็นสาเหตุของปัญหาการเรียนรู้

แนวคิดเรื่องของสมองถูกทำลายจึงถูกหักล้างและมีคำว่า Minimal Braia Dysfunction หรือ MBD เข้ามาแทนเพราะการทดสอบทางประสาทวิทยาไม่สามารถแสดงให้เห็นหรือพิสูจน์ได้ว่าสมองถูกทำลายไปแล้วจริงๆ MBD จึงหมายถึงเด็กซึ่งมีสติปัญญาในเกณฑ์ปกติหรือสูงกว่าปกติแต่ไม่สามารถเรียนรู้บางเรื่อง และมีปัญหาทางพฤติกรรมที่ชวนให้คิดว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้สมองทำหน้าที่ผิดแปลกแตกต่างไปจากปกติ

ในปี ค.ศ.1963 ซามูเอล เคิร์ก (Samuel Kirk) ได้ใช้คำว่า “Learning Disabilities” เรียกเด็กที่มีภาวะบกพร่องในพัฒนาการด้านภาษา การพูด การอ่าน และการสื่อสาร โดยที่เด็กเหล่านี้ไม่ได้พิการด้านอื่นๆ เช่น หู ตา ปัญญาอ่อน ซึ่งคำที่ เคิร์ก ใช้นี้ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายทั้งในวงการจิตวิทยาและวงการการศึกษา ดังปรากฏในชื่อของเอกสารที่มีการพิมพ์เผยแพร่ เช่น Journal of Learning Disabilities Focus และชื่อสมาคมต่างๆ เช่น Learning

Disabilities Association of America อย่างไรก็ตามถ้ามีการใช้คำอื่นก็ยังคงอยู่ในขอบเขตของคำว่า Learning Disabilities (ชวลิต ชูกำแพง. 2546)

ในประเทศไทยนั้นเพิ่งจะเริ่มให้ความสนใจในเรื่องของความบกพร่องทางสติปัญญาโดยใช้คำว่า “Learning Disabilities” นั้นมีคำในภาษาไทยที่ใช้เรียกหลายคำ เช่น ผดุง อารยะวิญญู ใช้คำว่า เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ ศรียา นิยมธรรม ใช้คำว่า เด็กที่มีความยุ่งยากในการเรียน และมีคำอื่น ๆ เช่น เด็กเรียนยาก เด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้ หรือเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้

ในที่นี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “ความบกพร่องทางสติปัญญา” การนิยามหรือให้ความหมายของคำว่า “Learning Disabilities” หรือ L.D. ได้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมและรัดกุมตามพัฒนาการของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะความบกพร่องทางสติปัญญานี้ สำหรับคำนิยามที่เป็นทางการแรกสุด ดั้งเดิมในปี ค.ศ.1967 คือ ภาวะบกพร่องทางสติปัญญาเป็นความผิดปกติตั้งแต่หนึ่งด้านขึ้นไปของกระบวนการทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการเข้าใจ การใช้ภาษา การพูด การเขียนของเด็กซึ่งความผิดปกติดังกล่าวนี้แสดงออกโดยเด็กที่มีความสามารถย่อหย่อนในการฟัง การคิดการพูด การอ่าน การเขียน การสะกดคำและการคำนวณ ภาวะบกพร่องทางสติปัญญายังนับเนื่องมาถึงความบกพร่องในการรับรู้ (Perceptual Handicaps) การกระทบกระเทือนทางสมอง (Braininjury) การทำงานที่ผิดปกติเล็กน้อยของสมอง (Minimal Brain dysfunction) ความผิดปกติในการอ่านและการสะกดคำ (Dyslexia) ภาวะขาดความสามารถในการเข้าใจถ้อยคำ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับเรื่องของพัฒนาการ โดยเฉพาะ (Developmental Aphasia) ทั้งนี้คำว่า Learning Disabilities ไม่นับรวมไปถึงปัญหาทางการเรียน อันมีสาเหตุสำคัญมาจากความพิการทางสายตา การได้ยิน หรือการควบคุมกล้ามเนื้อ ไม่นับรวมถึงปัญหาทางการเรียนอันมีสาเหตุหลักมาจากการเป็นปัญญาอ่อน (Mentalretardation) การมีความผิดปกติทางอารมณ์ (Emotional Disturbance) ตลอดจนการอยู่ในสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมหรือฐานะทางเศรษฐกิจที่ด้อยกว่าผู้อื่น (สมทรัพย์ สุขอนันต์. 2547, อ้างอิง Wong. 1991) เนื่องจากความบกพร่องทางสติปัญญาไม่สามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจนเกี่ยวกับความ บกพร่องด้านอื่นๆ เช่น ความบกพร่องทางการเห็น การได้ยินหรือร่างกาย คนส่วนใหญ่จึงยังมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับ L.D. (กานดา พุฒ. 2547)

ผดุง อารยะวิญญู (2542) อ้างอิงจาก ประภัสสร ปรีเอี่ยม. 2551 : 36 ให้คำจำกัดความว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเป็นเด็กที่มีความบกพร่องในกระบวนการทางจิตวิทยา ทำให้เด็กมีปัญหาในการใช้ภาษาทั้งในการฟัง การอ่าน การพูด การเขียนและการ

สะกดคำ หรือมีปัญหาในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ 13 ปัญหาดังกล่าวมิได้มีสาเหตุมาจากความบกพร่องทางร่างกาย เช่น ขา ลำตัว สายตา การได้ยินระดับสติปัญญาอารมณ์และสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก

ชวลิต ชูกำแหง (2546) ให้ความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาว่า เด็กที่มีสภาพร่างกายภายนอกปกติ แต่มีปัญหาเกี่ยวกับความไม่สมดุลของสมองส่งผลทำให้เด็กมีปัญหาทางด้านความรู้ ความเข้าใจ จิตพิสัย และพฤติกรรมในการแสดงออก ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่จะแสดงออกอย่างเด่นชัดในด้านการเรียน เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถของตน

กฎหมายว่าด้วยการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความบกพร่องได้ให้คำจำกัดความลักษณะของเด็กที่มีภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา คือ เด็กที่ไม่สามารถจะบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งๆที่มีศักยภาพและความบกพร่องนั้นไม่ได้เกิดมาจากสาเหตุทางร่างกาย เช่น ปัญหาทางการเห็นหรือปัญหาทางการได้ยิน เด็กกลุ่มนี้จะมีกระบวนการเรียนรู้ที่บกพร่อง จะมีความยากลำบากในการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การพูด การสื่อสาร การใช้ภาษา และการใช้กล้ามเนื้อเคลื่อนไหว

กรมสุขภาพจิตกระษัตราธิราชบุรี ได้ให้ความหมายบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง เป็นความบกพร่องในการเรียนรู้ที่แสดงออกมาในรูปของปัญหาด้านการอ่านการเขียน การสะกดคำการคำนวณและเหตุผลเชิงคณิตศาสตร์ เกิดจากการทำงานที่ผิดปกติของสมอง ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าที่ควรจะเป็น โดยพิจารณาจากผลการเรียนเปรียบเทียบกับระดับเชาว์ปัญญา

ศรียา นิยมธรรม (2542) ได้กล่าวว่า ทุกคนมีวิธีทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน เด็กบางคนเรียนรู้ที่จะอ่าน คือ อ่านหนังสือได้ตั้งแต่อายุ 4 ขวบ แต่บางคนก็ยากเย็นแสนเข็ญกว่าจะอ่านได้ ส่วนเด็กบางคน แม้จะเป็นเด็กที่อ่านหนังสือได้เก่ง ก็อาจมีปัญหาอย่างอื่น เช่น คณิตศาสตร์ น้อยคนนักที่มีปัญหาการเรียนที่โรงเรียนไปเสียทุกอย่าง ส่วนมากก็จะมีดีในเรื่องอื่น อยู่บ้าง เช่น วิดีโอเกมส์บ้าง หรือทำงานในสนาม การที่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ต้องเหนื่อยยากต่อการเรียนรู้มิได้ให้หมายความว่าเขาเป็นเด็กโง่แต่เพียงเพราะเขาเรียนรู้แบบที่แตกต่างไปจากคนอื่น

ศรีเรือน แก้ววาน (2545) กล่าวว่า เด็กที่ทั้งครูและพ่อแม่เห็นว่าไม่มีความสามารถในการเรียน เขียน อ่าน คิดเลข ในระดับที่เด็กวัยนี้ควรเรียนได้ เรามักคาดหมายกันว่า เมื่อพ้นวัยเด็ก เขาต้องมีความสามารถในการอ่าน เขียน คิดเลข ในระดับพื้นฐานทั่วไปได้ หรือเข้าใจเรื่อง

ชีวิตทั่ว ๆ ไปได้ แต่ปรากฏว่ามีเด็กจำนวนหนึ่งที่เรียนลำบากผิดเด็กธรรมดาทั่วไปทั้งๆ ที่สติปัญญาไม่เลวและดูเหมือนว่าเด็กพยายามสุดความสามารถ แต่ดูเหมือนจะเรียนไม่ไหวในสายตาของครูและพ่อแม่ หรือคนทั่วไป เด็กมีพัฒนาการปกติธรรมดาทุกๆ อย่างแต่ความบกพร่องซ่อนอยู่ไม่มีใครมองเห็น

The Individuals with Disabilities Education Act : IDEA (กานดา พุฒ. 2547 อ้างอิงจาก Shapiro and Rich. 1999) ระบุคำจำกัดความของความบกพร่องทางสติปัญญาสองส่วนสำคัญคือความบกพร่องทางสติปัญญาเฉพาะทาง Specific Learning Disabilities โดยอธิบายว่าหมายถึงเด็กที่มีความบกพร่องเพียงหนึ่งด้าน หรือหนึ่งด้าน หรือหลายด้านของกระบวนการพื้นฐานทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจหรือการใช้ภาษา พูดหรือเขียน ซึ่งความบกพร่องดังกล่าวแสดงออกให้เห็นในการขาดความสามารถด้านการฟัง คิด พูด อ่าน เขียน สะกด หรือ คำนวณทางคณิตศาสตร์ นอกจากนี้ยังรวมถึงภาวะบกพร่องทางการรับรู้ การได้รับบาดเจ็บกระทบกระเทือนทางสมอง การทำงานผิดปกติเล็กน้อยของสมอง ความผิดปกติด้านการอ่าน การเข้าใจภาษา ทั้งนี้ไม่รวมปัญหาทางการเรียนรู้อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องมาจากความบกพร่องทางการมองเห็น การได้ยิน ความบกพร่องทางการใช้กล้ามเนื้อ ปัญญาอ่อน ปัญหาทางอารมณ์หรือความด้อยโอกาสจากสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมหรือเศรษฐกิจ ในส่วนที่สอง ได้รวมกฎเกณฑ์ที่สามารถระบุความบกพร่องเฉพาะทางของเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ไม่เหมาะสมกับระดับอายุและความสามารถที่แท้จริง ทั้งที่ได้รับโอกาสในการเรียนผ่านกระบวนการเรียน การสอนที่เหมาะสมโดยระบุเกี่ยวกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีดังนี้

1. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเฉพาะทาง จะต้องมีความบกพร่องในหนึ่งด้านหรือมากกว่าหนึ่งด้านของกระบวนการพื้นฐานทางจิตวิทยา (Basic Psychological Processes) ซึ่งประกอบด้วยความจำจากการได้ยินและการเห็น การรับรู้ การแยกแยะ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์การเรียงลำดับและการรับรู้ภาพพื้น (Figure-ground)
2. ทักษะที่แสดงออกใน 7 ด้าน ประกอบด้วย ความเข้าใจจากการฟัง การพูด การเขียน การอ่าน ความเข้าใจจากการอ่าน การคำนวณทางคณิตศาสตร์ และการใช้เหตุผลทางคณิตศาสตร์
3. ความรุนแรงของความบกพร่องมาจากความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างความสามารถทางสติปัญญา และผลสัมฤทธิ์ของทักษะทาง 7 ด้านซึ่งคำจำกัดความของ IDEA ได้รับการวิจารณ์ในแง่ที่ระบุเกี่ยวกับเด็กเหล่านั้น ไม่ได้ระบุ ถึงบุคคลทุกวัยและอธิบาย

ความบกพร่องทางสติปัญญาเฉพาะในชั้นเรียน ไม่ได้รวมถึงความบกพร่องทางสติปัญญาของผู้ใหญ่ในสถานการณ์การทำงานและการใช้ชีวิต

แฮมมิล (Hammil, 1990 ; อ้างอิงใน ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2545 : 10) ได้ให้ความหมาย

โดยรวมของภาวะความบกพร่องทางสติปัญญาว่า

1. มีปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ในการเรียน
2. มีปัญหาในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
3. มีความบกพร่องในด้านระบบประสาทส่วนกลางบางส่วน
4. ด้อยความสามารถในการเล่น
5. มีความบกพร่องทางภาษาทั้งการฟังและการพูด
6. มีความพิการบางอย่างหรือหลายอย่างร่วมกัน
7. มีความเบี่ยงเบนในด้านวิถีคิดและการใช้เหตุผล

สรุปได้ว่า ความบกพร่องทางสติปัญญาหมายถึง ภาวะที่เกิดจากความผิดปกติของสมองทำให้บุคคลมีปัญหาในกระบวนการทางจิตวิทยาส่งผลให้บุคคลมีปัญหาด้านการฟัง คิด พูด อ่าน เขียน สะกด คำนวณทางคณิตศาสตร์ นอกจากนี้ยังรวมถึงภาวะความบกพร่องทางการรับรู้ ซึ่งปัญหาดังกล่าวมิได้มีสาเหตุมาจากความบกพร่องทางร่างกาย แขน ขา ลำตัว สายตา การได้ยิน ระดับสติปัญญาอารมณ์และสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กความผิดปกตินี้ติดตัวไปตลอดชีวิต

ภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา

ความหมายตาม American on Mental Retardation (AAMR) ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง ภาวะที่มีขีดจำกัดต่อการปฏิบัติงานในขณะนั้น แสดงลักษณะความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าปกติ โดยการวัดระดับสติปัญญาได้ต่ำกว่า 70 – 75 และ มีความจำกัดในทักษะการปรับตัวต่อไปนี้อย่างน้อย 2 ทักษะหรือมากกว่า ได้แก่ การสื่อความหมาย การดูแลตนเองและการดำรงชีวิตในบ้าน ทักษะทางสังคม การใช้สาธารณสมบัติ การควบคุมตนเอง สุขอนามัย ความปลอดภัย การเรียนวิชาการ เพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน การใช้เวลาว่างและการทำงาน โดยลักษณะความบกพร่องทางสติปัญญาเกิดขึ้นก่อนอายุ 18 ปี (American Association on Mental Retardation, 1992 : 5)

ความหมายตาม American on Mental Retardation ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง ความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย วัดระดับสติปัญญาได้ประมาณ 70 หรือต่ำกว่านั้น มีความสามารถในการปรับตัวบกพร่องอย่างน้อย 2 ด้าน คือ การสื่อความหมาย การ

ดูแลตนเอง การดำรงชีวิตในบ้าน ทักษะสังคม การรู้จักใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชน การควบคุมตนเอง การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน สุขภาพอนามัยและความปลอดภัย มีการแสดงความบกพร่องทางสติปัญญาก่อนอายุ 18 ปี (Diagnostic and Statistical Manual on Mental Disorder. 1994 : 50)

สรุปได้ว่า ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง ความจำกัดอย่างชัดเจนในการปฏิบัติตนปัจจุบันแสดงลักษณะความสามารถทางสติปัญญาดำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย ร่วมกับความจำกัดในทักษะการปรับตัวอย่างน้อย 2 ทักษะ จากทักษะต่อไปนี้ คือ การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตภายในบ้าน ทักษะทางสังคม การใช้สาธารณสมบัติ การควบคุมตนเอง การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน การใช้เวลาว่าง สุขภาพอนามัยและความปลอดภัยและจะแสดงอาการความหมายบกพร่องทางสติปัญญาก่อนอายุ 18 ปี 7 เดือน

ระดับความรุนแรงของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

1. แบ่งตามสมาคมว่าด้วยภาวะบกพร่องทางสติปัญญาแห่งอเมริกา American Association on Mental Retardation AAMR ออกเป็น 4 ระดับ คือ

- 1.1 ระดับความต้องการช่วยเหลือเป็นครั้งคราว (Intermittent)
- 1.2 ระดับความต้องการช่วยเหลือตามระยะเวลาที่กำหนด (Limited)
- 1.3 ระดับความต้องการช่วยเหลือติดต่อกันตลอดไป (Extensive)
- 1.4 ระดับความต้องการช่วยเหลือในทุกๆ ด้านอย่างทั่วถึงและต้องการมากที่สุด (Pervasive) (AAMR. 1992 : 26)

2. แบ่งตามสมาคมจิตเวชแห่งอเมริกา (American Psychiatric Association) แบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ

- 2.1 บกพร่องทางสติปัญญาเล็กน้อย (Mild) มีระดับสติปัญญา 50 – 55 ถึงประมาณ 70
- 2.2 บกพร่องทางสติปัญญาปานกลาง (Moderate) มีระดับสติปัญญา 20 – 25 ถึง 35 – 40 ถึง 50 - 55
- 2.3 บกพร่องทางสติปัญญารุนแรงมาก (Severe) มีระดับสติปัญญา 20 – 25 ถึง 35 – 40
- 2.4 บกพร่องทางสติปัญญารุนแรง (Profound) มีระดับสติปัญญาดำกว่า 20 – 25 (Diagnostic Staistical Manula on Mental Disorders. 1994 : 40)

สรุปได้ว่า การแบ่งระดับความรุนแรงของภาวะบกพร่องทางสติปัญญา ความหมาย
 เก่าจะมองระดับเซเว่นปัญญาและพฤติกรรม แบ่งระดับความรุนแรงระดับต่างๆ ตั้งแต่มีความ
 บกพร่องระดับน้อยจนถึงความบกพร่องระดับรุนแรงมาก ซึ่งในปัจจุบันใช้ของ ICD 10 ใน
 ความหมายใหม่นี้จะเน้นเซเว่นปัญญาควบคู่ไปกับพฤติกรรมปรับตัวในการดำรงชีวิตจะมอง
 ความต้องการของบุคคลว่าต้องการความช่วยเหลืออะไรบ้าง ซึ่งจะพัฒนาได้ถ้าบุคคลเหล่านั้น
 ได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสม

ประเภทของภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา

ผดุง อารยะวิญญู (2543) จัดจัดประเภทของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
 ไว้ดังนี้ คือ

1. อะเฟเซีย (Aphasia) ปัญหาในการฟังและการพูด เด็กไม่เข้าใจคำพูดของ
 ผู้อื่นจำแนกเสียงพูดไม่ได้ เวลาเด็กพูดคนอื่นพูดฟังไม่รู้เรื่อง
2. ดิสเล็กเซีย (Dyslexia) ปัญหาในการอ่าน เด็กอ่านหนังสือลำบาก อ่าน ไม่ได้
 ไม่เข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่าน
3. ดิสกราฟเฟีย (Dysgraphia) ปัญหาในการเขียนตัวอักษร ไม่ได้ หรือมีความ
 ลำบากในการเขียน เขียนตัวอักษรกลับหลังเหมือนภาพที่ปรากฏในกระจกเงาเมื่อเอากระจกเงา
 มาส่องตัวอักษรหรือคำศัพท์
4. ดิสซาซิวซิส (Dysacusis) ปัญหาในการฟังผู้อื่นพูด ไม่เข้าใจคำพูดของผู้พูด
 ด้วย เด็กจะไม่เข้าใจเมื่อฟังผู้อื่นพูด
5. ดิสคินเนเซีย (Dyskinesia) กล้ามเนื้อประสานกันไม่ดีทำให้เด็กมีท่าทางงุ่ม
 งามเมื่อเวลาเคลื่อนไหว
6. ดิสแคลคูลีย (Dyscalculia) ปัญหาในการเรียนคณิตศาสตร์ เด็กไม่เข้าใจ
 ความหมายของตัวเลขมีปัญหาในการคำนวณ
7. ดิสโลเกีย (Dyslogia) ความบกพร่องทางภาษาศาสตร์ เด็กมีปัญหาการ
 แสดงออกด้วยการพูด เด็กไม่สามารถเรียบเรียงแนวคิดที่จะสื่อสารกับผู้อื่นได้
8. ดิสเฟเซีย (Dysphasia) ปัญหาทางภาษา เด็กไม่สามารถแสดงออกทางภาษา
 ได้ไม่เข้าใจภาษา ไม่สามารถสื่อสารด้วยการพูดทำให้เด็กมีปัญหาในการพูดและหรือการเขียน
9. ดิสโนเมีย (Dysnomia) ปัญหาในการคิดหรือนึกหาคำพูดที่นำมาใช้ซึ่ง
 แสดงออกเพื่อแนวความคิดของคน

10. ดิสริธเมีย (Dysrhythmia) ปัญหาเกี่ยวกับจังหวะ เด็กไม่สามารถเดินหรือ ขยับเท้าให้เข้าจังหวะตามเสียงดนตรีที่ได้ยินสมทรัพย์ สุขอนันต์ (2547) นำเสนอว่าภาวะความบกพร่องทางสติปัญญาเกิดขึ้นได้หลายลักษณะแต่กล่าวถึงลักษณะความบกพร่องที่พบบ่อยในชั้นเรียนดังนี้

11. ภาวะความบกพร่องในด้านภาษา (Language Disabilities) เป็นความบกพร่องเป็นความบกพร่องที่เกี่ยวข้องกับการรู้เข้าใจและใช้ภาษาในทุก ๆ ด้าน นับตั้งแต่การเข้าใจคำศัพท์และเนื้อหา การเรียบเรียงถ้อยคำ การเขียน เพื่อสื่อใจความ การสะกดคำ การอ่าน การพูด

เนื่องจากกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ ต้องอาศัยภาษาเป็นสิ่งสำคัญ ผู้ที่มีความบกพร่องในส่วนนี้จึงประสบปัญหาในการเรียนค่อนข้างมาก จะต้องใช้เวลาในการทำ ความเข้าใจบทเรียนต่าง ๆ นานกว่าเด็กทั่ว ๆ ไป ครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กสามารถสังเกตถึงความบกพร่องนี้ได้ไม่ยากนัก เช่น ดูจากการที่เด็กไม่เข้าใจคำสั่ง อ่านตะกุกตะกัก สะกดคำผิดบ่อย ๆ ขาดความสามารถที่จะสื่อให้ผู้อื่นเข้าใจถึงความคิดของตน ทั้งๆ ที่เด็กวัยเดียวกันทำกิจกรรมเหล่านี้ได้สมควรแก่วัย

1. ภาวะความบกพร่องในด้านคณิตศาสตร์ (Mathematical Disabilities) เป็นความบกพร่องที่แสดงออกโดยบุคคลที่มีปัญหาในการเข้าใจตัวเลข การคิดคำนวณ ทำให้ผลการเรียนคณิตศาสตร์ตกต่ำ ความบกพร่องที่เกิดขึ้นในด้านนี้อาจเป็นผลมาจากความเข้าใจทางภาษาที่บกพร่องทำให้ตีปัญหาโจทย์ไม่ได้ หรือเกิดขึ้นของการรับรู้ตัวเลข ตลอดจนสัญลักษณ์ต่างๆ ไม่สอดคล้องตามความเป็นจริง เช่น แยกความแตกต่างระหว่างเครื่องหมาย \times กับ เครื่องหมาย \div ไม่ได้ หรือเกิดขึ้นในกระบวนการของการคิดคำนวณก็เป็นได้

2. ภาวะความบกพร่องในการรับรู้ (Perceptual) เป็นความบกพร่องเกี่ยวกับการรับรู้ภาพ การได้ยิน และการสัมผัสต่าง ๆ

ผู้ที่มีความบกพร่องเกี่ยวกับการรับรู้ภาพ มิได้หมายถึงคนที่พิการทางตาหรือตาบอดแต่ในที่นี้จะเป็นความบกพร่องในการมองเห็นรายละเอียดต่าง ๆ ของภาพ หรือแยกความแตกต่างของภาพที่คล้ายคลึงกันไม่ได้ เช่น มองเห็น \square เป็น \square บางครั้งความบกพร่องนี้อาจเกิดขึ้นในลักษณะที่มีการสับสนที่กั้นระหว่างสิ่งที่มองหรืออ่าน เช่น คำว่า “อดทน” ก็มองเป็นคำว่า “ทนอด” เป็นต้นการเรียนรู้อันที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับเสียง มักเกิดกับผู้ที่มีความบกพร่องทางโสตประสาททำให้การได้ยินเสียงบางเสียงขาดความชัดเจนและจำแนกแยกแยะออกมาจากเสียงอื่นๆ

ที่มีความคล้าย ๆ กันไม่ได้ เมื่อแยกแยะเสียงไม่ได้ก็จะกระทบต่อโครงสร้างในการเข้าใจข้อความ

เลอนเนอร์ (Lerner 2000, อ้างอิงใน กาบดา พุ่มพูน. 2547) กล่าวว่าไว้ว่าบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะมีความคิดปกคติด้านความตั้งใจ ความสนใจ การจดจำ การขาดความสามารถในการควบคุมกล้ามเนื้อ การเคลื่อนไหว ปัญหาด้านกระบวนการพื้นฐานทางจิตวิทยา ซึ่งได้แก่ การจำจากการเห็น การได้ยิน การแยกแยะ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การเรียงลำดับ การเห็นภาพ การขาดกลวิธีสำหรับทำความเข้าใจที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และจะมีปัญหาด้านการพูด การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การขาดทักษะทางสังคม

ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับรุนแรง

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับรุนแรง (Severe Mental Retardation) มีลักษณะเฉพาะ ดังนี้

1. มีระดับสติปัญญาเท่ากับ 20 – 34
2. มีพัฒนาการทางภาษาค่อนช้าจำกัด สามารถสนทนาต่างๆ ได้
3. เข้าใจคำสั่งต่างๆ
4. การดูแลตนเองล่าช้า ต้องการความช่วยเหลือในบางราย
5. ทักษะการเคลื่อนไหวช้า
6. ไม่สามารถพึ่งตนเองได้เต็มที่
7. มีปัญหาความบกพร่องด้านอื่นๆ เกิดร่วมด้วย

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีภาวะความบกพร่องรุนแรงมากเท่าใดความล่าช้าของพัฒนาการก็ยิ่งปรากฏให้เห็นเร็วเท่านั้น กลุ่มที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา ระดับรุนแรงจะพบว่า มีพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวล่าช้าอย่างชัดเจนในช่วงวัยขวบปีแรก (สุกัลกฤษณ์ ชัยภานุเกียรติ. 2543 : ม.ป.ป.)

หลักการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

หลักการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีดังนี้คือ การสื่อสารเด็กควรชัดเจนอธิบาย การสั่งงาน ตลอดจนการพูดคุยกับเด็กควรใช้ภาษาง่ายๆ และกระชับต้องมั่นใจว่าเด็กเข้าใจในสิ่งที่พูด การเรียนการสอนควรสอดคล้องกับความยากง่ายของเนื้อหาวิชาที่สอน มือสอน ควรกระจายเนื้อหาออกเป็นขั้นตอนย่อยๆ ที่เด็กสามารถเข้าใจได้ง่าย และสามารถ

ปฏิบัติได้ และเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก วิธีอธิบายวิธีสอนนำมาใช้ควรเหมาะสมกับเนื้อหา ในแต่ละขั้นที่จัดไว้ใช้เทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับความสามารถและเนื้อหาวิชาที่สอนให้ เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ มีการประเมินความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ และเป็นระบบ (ผดุง อาระวิญญู, 2533 : 24)

หลักการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

1. ครูต้องคำนึงถึงความพร้อมของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเพราะ เด็กมีความพร้อมช้ากว่าเด็กปกติ ก่อนทำการสอนสิ่งใดครูจะต้องเตรียมความพร้อมก่อนนาน ๆ เมื่อเด็กมีความพร้อมแล้วครูจึงทำการสอนวิชานั้น ๆ

2. สอนตามความสามารถและความต้องการของเด็กแต่ละคน โดยจัดสภาพ การเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพและระดับของเด็กคนนั้น

3. สอนตามระดับสติปัญญา เพราะเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มี ระดับสติปัญญาต่ำกว่าเด็กทั่วไปที่มีอายุเท่ากัน

4. ยอมรับความสามารถและความพยายามส่งเสริมความสามารถของเด็ก อย่า ตามใจหรือคอยช่วยเหลือเด็กมากเกินไป

5. พยายามฝึกให้เด็กช่วยเหลือตัวเองมากที่สุดจะเป็นการช่วยให้เด็กพัฒนา ความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น และแบ่งเบารภาระจากผู้เลี้ยงดู

6. สอนตามการวิเคราะห์งาน (Task Analysis) โดยการแบ่งงานเป็นขั้นตอน ย่อย ๆ หลาย ๆ ขั้นตอนเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก เพื่อไม่ให้เด็กสับสน ให้เด็กประสบความสำเร็จในงานซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้แก่เด็ก

1. ใช้หลักการสอนโดยยึดหลัก 3 R's คือ

1.1 Repetition คือ การสอนซ้ำ และใช้เวลาในการสอนมากกว่าเด็กปกติใช้ วิธีสอนหลาย ๆ วิธีในเนื้อหาเดิม

1.2 Relaxation คือ การสอนแบบไม่ตึงเครียด ไม่สอนกันทีเดียว เกิน 15 นาที ควรเปลี่ยนกิจกรรมจากการสอนวิชาการเป็นการเล่น เล่นกีฬา ร้องเพลง คนตรี หรือให้ เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง

1.3 Routine คือ การสอนให้เป็นกิจวัตรประจำวัน เป็นกิจกรรมที่ต้องทำ เป็นประจำสม่ำเสมอในแต่ละวัน

2. สอนโดยแบ่งหมู่ตามตารางสอน สามารถทำได้ดีในกรณีเด็กที่มีสติปัญญา ใกล้เคียงกัน

3. เมื่อฝึกเด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ ต้องพยายามแทรกการฝึกหลายด้าน
4. ต้องช่วยให้เด็กพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง เด็กทุกคนจะเรียน ได้ดีถ้าเขามี

ความรู้สึกระสบความสำเร็จ

5. สอนที่ละขั้นจากสิ่งใกล้ตัวไปหาสิ่งไกลตัว หรือจากง่ายไปหายากเพื่อไม่ให้เด็กสับสนบางอย่างที่เด็กปกติในวัยเดียวกันเห็นว่าง่าย แต่เด็กเหล่านี้อาจสับสนไม่เข้าใจ

6. สอนโดยลงมือปฏิบัติจริง

7. สอนสิ่งที่มีความหมายสำหรับเด็กสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะสิ่งที่เป็นนามธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กเข้าใจยาก ครูต้องพยายามอธิบายโดยใช้คำง่ายๆ และยกตัวอย่างประกอบ

8. ต้องพยายามจัดการเรียนการสอน ให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้มีหลักการใหม่เพื่อฝึกให้เด็กคิด

9. สอนโดยของจริงหรืออุปกรณ์ประกอบทุกครั้ง ต้องใช้เวลาเด็กมากพอสมควรในการเปลี่ยนกิจกรรมอย่างหนึ่งสู่กิจกรรมอีกอย่างหนึ่ง

10. การสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ต้องอาศัยแรงจูงใจและการเสริมแรง

11. การประเมินผลความก้าวหน้าของเด็กในทุกด้านอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับไปปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

12. ครูต้องเชื่อว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความสามารถและมีศักยภาพในตนเอง สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีคุณภาพประสิทธิภาพได้ทุกคน

13. การสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา นอกจากสอนด้านวิชาการแล้วต้องคำนึงถึงร่างกายเพื่อเสริมพฤติกรรมปรับตัว ปรับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ ภาษา พัฒนาบุคลิกภาพไปพร้อมกัน เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

14. การสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ต้องพยายามให้เด็กลดการพึ่งพาบุคคลอื่นลง(Stop to Independence) สอนทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตและแสวงหาการจ้างงานในอนาคต (พัชรวิวัลย์ เกตุแก่นจันทร์. 2539 : 15 - 16)

สรุปได้ว่า หลักการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ต้องคำนึงถึงความพร้อมความสามารถและความต้องการของเด็กแต่ละคนเป็นหลัก ส่งเสริมความสามารถของเด็กฝึกให้เด็กต้องช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด สอนจากง่ายไปหายาก

ลักษณะท่าทางของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีดังนี้

1. ลักษณะทางร่างกาย โดยทั่วไปบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มักมีรูปร่างหน้าตาไม่สมประกอบ คือ มือเท้าใหญ่กว่าปกติ บางคนมีลักษณะแฉะแกรน บางคนก็สูงใหญ่ ต่างกับคนธรรมดา

1.1 ศีรษะจะมีลักษณะเล็กผิดปกติ หรือมีลักษณะหัวกระโหลกเล็กเป็นรูปกรวย หรือ บางพวกมีลักษณะศีรษะใหญ่ผิดปกติ เพราะน้ำในสมองมาก ร่างกายไม่สามารถจะทนน้ำหนักได้ บางรายศีรษะบิดเบี้ยวและแบน

1.2 ผม ลักษณะผมมักหยาบแข็ง มีขนตามร่างกายผิดปกติ บางรายมีลักษณะตรงข้าม คือ ผมน้อย หรือ ผมบาง แต่ไม่ถึงกับล้าน มักจะเป็น โรคผิวหนังบนศีรษะ

1.3 หน้าผากมักจะแคบผิดปกติ โคนผมเกือบถึงคิ้ว บางรายหน้าผากลาด

1.4 ตา มักจะหริ่เล็ก หางตูดตาเฉียงขึ้นข้างบน มักเป็น โรคเกี่ยวกับทางตา เช่น ตาแดง หรือสายตาสั้นผิดปกติ บางรายมีเปลือกตาหนา

1.5 หู ลักษณะรูปหูมักจะผิดปกติ ส่วนมากจะเป็น โรคหูตึง หรือ หูมีน้ำหนวก

1.6 ปาก ริมฝีปากหนา ปากแเบะ มักมีน้ำลายไหลยืดออกมาตลอดเวลา

1.7 ฟัน มักจะเหยิน ฟัน ซี่โต ๆ ฟันขึ้นไม่เป็นระเบียบ

1.8 ลิ้นมักจะโตเกินขนาด ทำให้พูดไม่ชัด ลิ้นจุกปาก

2. ลักษณะด้านพฤติกรรม ด้านพฤติกรรม คือ การพูด การทำความเข้าใจ การตัดสินใจมักช้าและเข้าใจผิดอยู่เสมอ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การพูด มักเริ่มพูดช้ากว่าเด็กปกติ พูดไม่ค่อยชัด และ พูดไม่รู้เรื่อง พูดแล้วผู้อื่นไม่เข้าใจ แม้จะอายุมากถึง 6-7 ปี แล้วก็ตาม บางรายพูดเป็นประโยคไม่ได้ ต้องพูดเป็นคำ ๆ

2.2 การฟังและความเข้าใจ มักจะเข้าใจผิดๆ ต้องพูดหลายๆ ครั้ง ซ้ำๆ จึงจะเข้าใจ

2.3 อิริยาบพและการเคลื่อนไหว มักใช้มือไม่ค่อยคล่อง เดิน วิ่ง ซ้ำ อืดอาด ไม่มีความกระฉับกระเฉงการตัดสินใจ มักมีการตัดสินใจแปลกๆ ไม่กลัวอันตราย ชอบออกนอกบ้านยามวิกาล

2.4 สมาธิ มักขาดสมาธิและความสนใจ จะทำหรือเรียนสิ่งใดก็ได้ในช่วงเวลาอันสั้น

2.5 ความจำมักมีน้อย หรือ จำอะไรไม่ได้เลย แม้แต่ ชื่อพ่อ แม่ ก็จำไม่ได้ บางรายจำชื่อตนเองไม่ได้ สอนไปเรียนไปถามรู้เรื่องพอกลับมาถามอีกก็ไม่รู้เรื่อง

2.6 อารมณ์ มีอารมณ์อ่อนไหวง่าย ควบคุมอารมณ์ไม่ได้เลย ใจน้อย รักแรงเกลียดแรง มักแสดงอาการเสียใจ ดีใจ โกรธ ผิดหวัง ออกมาโดยไม่มีการเสียเสร้าง

3. ลักษณะทางจิตวิทยา

3.1 ลักษณะทางด้านการเรียนรู้ มีช่วงความสนใจสั้น สนใจบทเรียนได้ไม่นาน เสียสมาธิง่าย มีปัญหาในการหาความสัมพันธ์ ในด้านความจำ ในการถ่ายโยงความรู้ เรียนรู้ในลักษณะนามธรรมได้ยาก

3.2 ลักษณะทางด้านภาษาและการพูด บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะมีปัญหาในทางภาษาและการพูด เป็นอย่างมาก ความสามารถทางภาษาจะต่ำกว่าระดับอายุสมอง

3.3 ลักษณะด้านร่างกายและสุขภาพ ส่วนสูงและน้ำหนักโดยเฉลี่ยต่ำกว่าเด็กปกติ พัฒนาการตลอดจนความสามารถในด้าน การเคลื่อนไหวช้ากว่าเด็กปกติมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพทั่วไป การเจ็บป่วย และปัญหาเกี่ยวกับฟัน

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีปัญหาในการเรียนแทบทุกวิชา ผลการเรียนต่ำ เรียนไม่ทันเพื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการอ่าน และการเรียนคณิตศาสตร์

5. เทคนิคการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เทคนิคการสอนเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้การเรียนการสอนของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้ประสบความสำเร็จทางการเรียน ซึ่งเทคนิคการสอนมีหลายวิธี ดังนี้

5.1 เทคนิคการกระตุ้นเตือนเป็นเทคนิคสำคัญประการหนึ่งที่ใช้ในการช่วยเหลือบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ให้เกิดการเรียนรู้ ประเภทของการกระตุ้นเตือนที่นิยมใช้มี 4 ชนิด

5.1.1 การเรียกร้องความสนใจจากเด็ก เช่น การเคาะวัตถุที่ใช้ฝึกกับพื้นโต๊ะ หรือให้เด็กสบตา (Eye - contact) โดยใช้รางวัลหลอกล่อ

5.1.2 การกระตุ้นเตือนทางกาย (Physical Prompting) คือ จับมือของเด็กให้ทำงานส่วนที่ครูต้องการให้ทำ เมื่อเด็กทำได้ครูจะลดการช่วยเหลือลงเป็นสัมผัสเบา ๆ และเลื่อนจากการจับมือเป็นแตะข้อศอกและลดความช่วยเหลือจนเด็กสามารถทำได้เอง

5.1.3 การกระตุ้นเตือนด้วยท่าทาง (Gestural Prompting) คือ การสาธิตวิธีปฏิบัติงานให้เด็กดูให้เด็กเลียนแบบถ้าเด็กทำไม่ได้ ให้ชี้แนะด้วยการชี้ไปที่งานหรือวัตถุนั้น หรือ การมองด้วยใบหน้า สายตา

5.1.4 การกระตุ้นด้วยวาจา (Verbal Prompting) คือการออกคำสั่งหรือชี้แจงด้วยคำพูดซึ่งครูต้องพยายามใช้คำสั่งสั้น ๆ และ ง่ายพอที่เด็กจะเข้าใจได้

5.2 เทคนิคการวิเคราะห์งาน คือ การแตกงานออกเป็นขั้นตอนเล็ก ๆ หรือ จำแนกเนื้อหาที่จะสอนเป็นขั้น ตอนย่อย ๆ หลายขั้นตอน จัดเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก

5.3 เทคนิคการให้รางวัล ควรให้อย่างทันทีทันใด ภายหลังจากพฤติกรรม หรือ เด็กทำงาน ได้สำเร็จ

5.4 เทคนิคการตะล่อมกล่อมเกลา (Shaping) คือ วิเคราะห์งานก่อนและให้รางวัลแก่การตอบสนองในขั้นตอนที่เด็กทำได้ ซึ่งขั้นตอนเหล่านี้จะต้องต่อเนื่องไปสู่จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่พึงประสงค์

5.5 เทคนิคการเลียนแบบ ให้เด็กเลียนแบบทำตามตัวอย่างที่ครูสาธิตให้ดู

5.6 สื่อการสอน ครูจะต้องเตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ การเรียนการสอนให้เด็ก โดยสัมพันธ์กับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องการ และวัสดุอุปกรณ์ต้องเพียงพอกับเด็กแต่ละคนในกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้เด็ก ได้ใช้อุปกรณ์ได้อย่างทั่วถึง

การฟื้นฟูสมรรถภาพของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ (Medical Rehabilitation)

การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ ได้แก่ การรักษาโรคที่เกิดร่วมกับภาวะบกพร่องทางสติปัญญา การแก้ไขความพิการและการฟื้นฟูสภาพทางร่างกาย เช่น โรคลมชัก Cretinism, PKU, Cerebral Palsy นอกจากการให้ยารักษาตามอาการแล้ว ยังต้องการบำบัดด้วย

การส่งเสริมพัฒนาการ (Early Intervention)

การส่งเสริมพัฒนาการ หมายถึง การจัดโปรแกรมการฝึกทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่พัฒนาการปกติตามวัยของเด็ก จากการวิจัยพบว่า เด็กที่ได้รับการฝึกทักษะที่จำเป็นในการพัฒนาแต่เยาว์วัย จะสามารถเรียนรู้ได้ดีกว่าการฝึกเมื่อเด็ก โตแล้ว ทั้งนี้ที่วินิจัย

ว่าเด็กมีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา เช่น เด็กกลุ่มอาการดาวน์ หรือเด็กที่มีอัตราเสี่ยงสูงว่าจะมีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา เช่น เด็กคลอดก่อนกำหนด มารดาตกเลือดขณะตั้งครรภ์ เป็นต้น สามารถจัดโปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการให้เด็กกลุ่มนี้ได้ทันที โดยไม่ต้องนำเด็กมาไว้ที่โรงพยาบาล โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการ คือ การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของเด็ก บิดามารดา และคนเลี้ยงดู มีบทบาทสำคัญยิ่งในการฝึกเด็กให้พัฒนาได้ตามโปรแกรมอย่างสม่ำเสมอ ผลสำเร็จของการส่งเสริมพัฒนาการจึงขึ้นอยู่กับความร่วมมือ และความตั้งใจจริงของบุคคลในครอบครัวของเด็กมากกว่าผู้ฝึกที่เป็นนักวิชาชีพ (Professional Staff)

กายภาพบำบัด

เด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญามักจะมีพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย (Motor Development) ช้ากว่าวัย นอกจากนี้เด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาขนาดหนักและหนักมาก ส่วนใหญ่ก็จะมีคามพิการทางระบบประสาทส่วนกลาง (Central Nervous System) ด้วย ทำให้มีการเกร็งของแขน ขา ลำตัว จึงจำเป็นต้องแก้ไขอาการเคลื่อนไหวที่ผิดปกติ เพื่อช่วยลดการยึดติดของข้อต่อ และการสูญเสียกล้ามเนื้อ เด็กจะช่วยตัวเองได้มากขึ้น เมื่อเจริญวัยขึ้น

กิจกรรมบำบัด

การฝึกการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก ได้แก่ การใช้มือหยิบจับสิ่งของ ฝึกการทำงานของตาและมือให้ประสานกัน (Eye - hand Co - ordination) เด็กสามารถหยิบจับสิ่งของ เช่น จับถ้วยกินน้ำ จับแปรงสีฟัน หยิบช้อนกินข้าว การรักษาทางกิจกรรมบำบัด จะช่วยให้การดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นไปอย่างราบรื่นและสะดวกขึ้น

อรรถบำบัด

เด็กที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาเกินกว่าร้อยละ 70 มีปัญหาการพูดและการสื่อความหมาย กระบวนการฝึกในเรื่องนี้ มิใช่เพื่อให้เปล่งสำเนียงเป็นภาษาที่คนทั่วไปเข้าใจเท่านั้น แต่จะเริ่มจากเด็กต้องฝึกใช้กล้ามเนื้อช่วยพูด บังคับกล้ามเนื้อเปล่งเสียง ออกเสียงให้ถูกต้อง ซึ่งการฝึกพูดต้องกระทำตั้งแต่เด็กอายุต่ำกว่า 4 ปี จึงจะได้ผลดีที่สุด

1. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา (Educational Rehabilitation)

ในสองทศวรรษมานี้ ความเชื่อว่าการศึกษา หมายถึง การเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ชีวิตที่อยู่นอกโรงเรียน ทำให้รูปแบบการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษาของบุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาเปลี่ยนแปลงไปมาก การสอนด้านวิชาการในห้องเรียนปีแล้วปี

เล่า แต่เมื่อเดินออกจากห้องเรียนเด็กก็จะลืมมัน ไม่มีประโยชน์ต่อบุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา จึงควรสนับสนุนให้ได้เรียนรู้ชีวิตในสังคมร่วมกับบุคคลปกติ ความเป็นเพื่อนช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนที่เขามีชีวิตอยู่ การศึกษาในปัจจุบันจึงเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาเรียนร่วมกับบุคคลปกติมากที่สุด ระบบการจัดห้องเรียน หลักสูตร และการประเมินผล ต้องมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อช่วยให้บุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาได้มีโอกาสเรียน มีใช้เพื่อการคัดออก จากชั้นเรียน การจัดการศึกษาพิเศษเฉพาะบุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาล้วน ๆ (Special Education) จะจัดให้เท่าที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น แต่จะส่งเสริมการจัดการเรียนร่วม และการเรียนรวม (Integration and Inclusion Education) ให้มากที่สุด

2. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ (Vocational Rehabilitation)

การเตรียมฝึกอาชีพให้แก่บุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา อายุ 15-18 ปี เป็นสิ่งจำเป็นมากต่อการประกอบอาชีพในวัยผู้ใหญ่ ได้แก่ ฝึกการตรงต่อเวลา รู้จักรับคำสั่ง และนำมาปฏิบัติเอง โดยไม่ต้องมีผู้เตือน การปฏิบัติตนต่อผู้ร่วมงานและมารยาทในสังคม เมื่อเข้าวัยผู้ใหญ่ควรช่วยเหลือให้ได้มีอาชีพที่เหมาะสม อาชีพที่บุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาสามารถทำได้ดี ได้แก่ อาชีพงานบ้าน งานบริการ งานในโรงงาน งานในสำนักงาน เช่น การรับส่งหนังสือ ถ่ายเอกสาร เป็นต้น

คำแนะนำ

การฝึกสอนบุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญามีจุดมุ่งหมายสูงสุด เพื่อให้ได้มีความเป็นอยู่ใกล้เคียงคนปกติ ซึ่งจะประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับตัวแปรต่อไปนี้เป็นคือ

1. ระดับของภาวะบกพร่องทางสติปัญญา ผู้ที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาขนาดเล็ก มีโอกาสจะพัฒนาให้สามารถดำเนินชีวิต ใกล้เคียงบุคคลปกติได้ดีกว่า ผู้ที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาขนาดปานกลางหรือขนาดเล็ก
2. อาการแทรกซ้อนต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพ ทำให้ไม่ประสบผลดีเท่าที่ควร
3. การส่งเสริมพัฒนาการ ถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาการในวัยเยาว์ จะมีความพร้อมในการเรียนร่วมกับเด็กปกติในโรงเรียนทั่วไป มากกว่าการฝึกเมื่อเด็กโตแล้ว
4. ความร่วมมือของครอบครัวเด็ก ครอบครัวมีความสำคัญต่อเด็กมากที่สุด ตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต จึงควรเตรียมครอบครัวให้เข้าใจความพิการของเด็ก ข้อจำกัด

ของความสามารถ ความต้องการพิเศษ ความคาดหวัง ตลอดจนวิธีการอบรมเลี้ยงดูและฝึกสอน ในทิศทางที่ถูกต้อง เพราะสมาชิกทุกคนในครอบครัวมีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็กอย่างยิ่ง

สรุปได้ว่า บุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาสามารถเรียนรู้ และดำเนินชีวิตอย่างทัดเทียมและมีความสุขในสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลปกติ ถ้าสังคมเปิด โอกาสและให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสม อันจะเอื้ออำนวยให้บุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาได้ใช้ชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่าการป้องกัน

ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา สามารถป้องกันได้ดังนี้

1. ระยะก่อนตั้งครรภ์

ประชาชนควรได้รับความรู้เรื่องภาวะบกพร่องทางสติปัญญา และสาเหตุที่สามารถป้องกันได้ เช่น การให้วัคซีนหัดเยอรมัน หรือ เกลือโอไอโอติน ให้คำแนะนำสู่สมรสเรื่องอายุมารดาที่เหมาะสมในการตั้งครรภ์(19 – 34 ปี) และระยะห่างระหว่างตั้งครรภ์ (2 ปี) โรคทางพันธุกรรมที่สามารถตรวจวินิจฉัยได้ก่อนตั้งครรภ์และก่อนคลอด รวมทั้งการวางแผนครอบครัว

2. ระหว่างตั้งครรภ์

ควรฝากครรภ์ที่สถานอนามัยหรือ โรงพยาบาล เพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยงและหญิงตั้งครรภ์ได้รับวัคซีนที่จำเป็นครบถ้วน ได้รับสารอาหารที่เป็นประโยชน์อย่างเพียงพอ หลีกเลี่ยงการดื่มเหล้า การสูบบุหรี่หรือใช้สารเสพติด ไม่ควรซื้อยากินเอง เพราะอาจมีผลต่อทารกในครรภ์ แนะนำการส่งเสริมสุขภาพจิตในครอบครัว และการวินิจฉัยก่อนคลอด

3. ระยะคลอด

ควรคลอดในสถานบริการสาธารณสุข เพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น

4. ระยะหลังคลอด

ควรให้แม่และลูกได้อยู่ด้วยกันเร็วที่สุด เพื่อให้ลูกได้สัมผัสนมแม่ซึ่งมีภูมิคุ้มกันโรคต่างๆและมีสารอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการของสมองของลูก ระวังเรื่องตัวเหลืองในทารกแรกเกิด ให้วัคซีนป้องกันโรค ติดตามภาวะโภชนาการและ

พัฒนาการเด็ก โดยเฉพาะเด็กกลุ่มเสี่ยง ให้ความรู้แก่พ่อแม่ในการดูแลลูกยามเจ็บป่วย ระวังโรค ติดเชื้อ สารพิษ และการกระทบกระเทือนต่อศีรษะลูกให้ความรักและเอาใจใส่ต่อลูก

การทำการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

1. ใช้หลักการสอนแบบ 3 R' S คือ
 - 1.1 Repettion คือ การสอนแบบซ้ำไปซ้ำมา
 - 1.2 Relaxation คือ การสอนแบบไม่ตึงเครียดนัก
 - 1.3 Routine คือ การสอนให้เป็นกิจวัตรประจำวัน
2. สอนทีละขั้นจากสิ่งใกล้ตัวไปหาสิ่งไกลตัว หรือจากง่ายไปหายาก
3. สอนโดยการกระทำจริง
4. สอนสิ่งที่มีความหมายสำหรับเด็กจริง ๆ
5. ต้องพยายามจัดการเรียนการสอนให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ได้มีประสบการณ์ใหม่ ๆ ได้เอง

6. สอนโดยใช้ของจริง หรืออุปกรณ์ประกอบทุกครั้ง
7. ต้องให้เวลาเด็กพอสมควรในการเปลี่ยนกิจกรรมอย่างหนึ่งไปสู่กิจกรรม

อีกอย่างหนึ่ง

8. การสอนต้องอาศัยแรงจูงใจ (Motivation) วิธีที่จะทำให้เด็กอยากเรียนอีก

วิธีหนึ่ง คือแรงเสริม มีทั้งทางบวก และทางลบ

9. ครูต้องคำนึงถึงความพร้อมของนักเรียนให้มากกว่าปกติ
10. ต้องสอนตามความสามารถ และความต้องการของเด็กแต่ละคน
11. สอนตามระดับสติปัญญาของเด็ก
12. ยอมรับความสามารถ และพยายามส่งเสริมความสามารถของเด็ก
13. พยายามฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองมากที่สุด
14. สอน โดยการแบ่งตามหมู่ ตามตารางสอน
15. เมื่อฝึกให้เด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ ต้องพยายามแทรกการฝึกหลาย ๆ ด้านไป

ด้วย

16. ต้องช่วยเด็กให้พัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง
17. ต้องมีการวิเคราะห์งาน (Tals Analysis)
18. มีการประเมินผลความก้าวหน้าของเด็กอยู่ตลอดเวลา

วิธีการสอนเพื่อสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสม ใช้การแนะนำโดยการกระทำ คือ การที่เราช่วยทำให้เด็กเกิดการกระทำโดยจับมือให้เด็กทำตาม พร้อมทั้งการใช้คำสั่ง แล้วให้รางวัลหรือชมเชย การจับมือทำนี้จะค่อย ๆ ลดการช่วยเหลือเมื่อเด็กเริ่มพยายามทำด้วยตนเอง ใช้วิธีการเลียนแบบ ตามปกติเด็กเล็กหรือเด็กปัญญาอ่อน ส่วนใหญ่เลียนแบบผู้ใหญ่ โดยการที่ผู้ใหญ่ทำให้ดูเป็นตัวอย่างแล้วให้เด็กทำตาม ชมเชยหรือให้รางวัลเมื่อเด็กทำได้ การสอนให้เด็กเลียนแบบจะต้องทำเป็นขั้น ๆ เพื่อเป็นการง่าย เราแบ่งงานออกเป็นขั้นย่อยๆ จากง่ายไปหายาก แต่ละขั้นที่สอนคือให้เด็กทำตามอย่างแล้วให้รางวัลชมเชย จนกระทั่งเด็กทำได้ดีแล้วจึงสอนเพิ่มขึ้นในขั้นต่อไป จนสำเร็จทั้งหมด จูงใจเด็ก เด็กต้องการแรงจูงใจให้เขาได้ใช้ความสามารถที่เขา มีอยู่ให้เต็มที่ สิ่งสำคัญในการลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม คือผู้ใหญ่จะต้องอดทนหนักแน่น มีความคงเส้นคงวา ต้องไม่แสดงความโกรธเมื่อเด็กทำผิด เหนือสิ่งอื่นใด ท่านจะต้องเป็นคนรักเด็ก ซึ่งจะทำให้ท่านอยากทำงาน และอยากช่วยเหลือพวกเขา ท่านจะพบว่าการสอนเด็กปัญญาอ่อนให้ประพฤติดีขึ้นกว่าเดิมเป็นรางวัลที่ชี้ให้เห็นว่าความพยายามของท่านนั้นมีคุณภาพมากมาย

จากความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สรุปได้ว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง เด็กที่มีความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ เมื่อทดสอบเชาว์ปัญญาเป็นรายบุคคลได้ระดับสติปัญญาประมาณ 70 หรือต่ำกว่า ทำให้เกิดความจำกัดในการทำงานของสมอง หรือสมองหยุดการพัฒนา และมีปัญหาในด้านทักษะการปรับตัวในการดำรงชีวิตประจำวันอย่างน้อย 2 ทักษะ คือ จากทักษะต่อไปนี้ การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตภายในบ้าน ทักษะทางสังคม/การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทักษะการใช้สาธารณสมบัติ การควบคุมตนเอง สุขอนามัยและความปลอดภัย การเรียนวิชาการเพื่อชีวิตประจำวัน การใช้เวลาว่างและการทำงาน และลักษณะความบกพร่องทางสติปัญญานี้แสดงอาการก่อนอายุ 18 ปี

หลักสูตรของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

หลักสูตรการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีดังนี้เป็นการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยเฉพาะเป็นการศึกษาที่มุ่งให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต เช่น การปรับตัว ให้เข้ากับผู้อื่นการช่วยเหลือตนเอง การรักษาความปลอดภัย การทำงานให้เกิดประโยชน์ การหารายได้ใน การดำรงชีพเบื้องต้นมุ่งที่จะฟื้นฟูสมรรถภาพด้านสังคม อารมณ์ ร่างกายและปัญญาเพื่อให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถใช้ศักยภาพของตนเอง ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

(สุมิตรา เจนณวาลิน. 2530 : 11) เนื้อหาที่กำหนดไว้นี้เป็นขอบข่ายกว้าง ๆ เนื่องจากเด็กปัญญาอ่อนที่เรียนหนังสือได้มีความต้องการแตกต่างกัน และชุมชนแต่ละแห่งสามารถสนองความต้องการของเด็กได้ในลักษณะที่แตกต่างไป ดังนั้น หลักสูตรสำหรับเด็กปัญญาอ่อน ประเภทนี้อาจมีรายละเอียดแตกต่างกันไป หลักสูตรในแต่ละระดับควรเน้นในสิ่งต่อไปนี้ระดับก่อนเรียน หลักสูตรในระดับนี้ควรเน้นความพร้อมของเด็ก ทั้งในด้านความคิด ความจำ ร่างกาย อารมณ์ และสังคมของเด็ก ความพร้อมของเด็ก เป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนระดับประถมศึกษาการพัฒนาทักษะของเด็กในระดับนี้ ควรเน้นทักษะที่จำเป็นที่จะช่วยให้เด็กมีความพร้อมในการเรียน เช่น การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก กล้ามเนื้อใหญ่ การฝึกให้นักเรียนมีความสนใจในบทเรียนมากขึ้น การฝึกความคิด ความจำ ฝึกภาษา ฝึกพูด เป็นต้น

ระดับประถมศึกษา หลักสูตรในระดับนี้ควรเน้นเกี่ยวกับการอ่านคณิตศาสตร์ ภาษา ส่วนวิชาวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษานั้นมีความสำคัญรองลงไป แต่นักการศึกษายังถกเถียงกันอยู่ และยังหาข้อยุติไม่ได้ว่า ควรให้เด็กปัญญาอ่อนประเภทนี้เรียนวิชาสองหมวดหลังนี้หรือไม่ แต่สิ่งที่นักวิชาการเห็นพ้องกันคือ หากจะบรรจุเนื้อหา 2 หมวดหลังนี้ ลงในหลักสูตรสำหรับเด็กปัญญาอ่อนควรปรับปรุงเนื้อหาให้แตกต่างไปจากหลักสูตรสำหรับเด็กปกติ ตลอดจนจัดเอกสารการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจและความสามารถของเด็ก ส่วนเนื้อหาวิชาด้านดนตรี และศิลปะนั้น ก็ควรจัดให้เหมาะสมกับเด็ก ประเภทนี้เช่นเดียวกัน

ระดับมัธยมศึกษา หลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาสำหรับเด็กปัญญาอ่อนที่เรียนหนังสือได้ ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่แตกต่างไปจากหลักสูตรในสมัยก่อนมาก กล่าวคือ การจัดหลักสูตรในระดับนี้ เน้นความต้องการและความสามารถของเด็กเป็นสำคัญ หากเด็กมีความสามารถในการเรียน เด็กควรได้รับการส่งเสริมให้เรียนวิชาที่เหมาะสม หากเด็กไม่มีความพร้อมที่จะเรียนในหลักสูตรที่เน้นวิชาควรให้เด็กเรียนในด้านอาชีพ และฝึกทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต จุดประสงค์สำคัญในการให้การศึกษาแก่เด็กในระดับนี้ เพื่อเตรียมเด็กให้สามารถดำรงชีพในสังคมได้ตามสภาพของสิ่งแวดล้อม และสังคมในท้องถิ่นของเด็กเพื่อให้เด็กสามารถดำรงชีพในสังคมได้ ควรฝึกให้เด็กมีทักษะในด้านต่อไปนี้คือ ทักษะด้านการงาน และอาชีพ การครองเรือน นันทนาการ การดูแลสุขภาพ การดำรงชีพในชุมชน หลักสูตรสำหรับเด็กปัญญาอ่อนที่เรียนหนังสือได้ ควรเน้นการพัฒนาทักษะเบื้องต้น ทักษะทางสังคม ทักษะในการช่วยตนเอง และความพร้อมในด้านการฝึกอาชีพกิจกรรมในการฝึกควรแบ่งออกเป็นหลายระดับได้แก่ ระดับการเตรียมความพร้อม ระดับการพัฒนาความพร้อม ระดับ

การพัฒนาความรู้และประสบการณ์ และระดับการศึกษาทักษะเพื่อให้มีความชำนาญการจัด
หลักสูตรต้องจัดตามลำดับจากง่ายไปหายาก (ผดุง อารยะวิญญู, 2538 : 46)

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ความหมายของสิ่งแวดล้อม

มีผู้ให้ความหมายคำว่าสิ่งแวดล้อมไว้หลายท่าน ดังนี้ สุเทพ ชีระศาสตร์ (2540 : 1) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวเราทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น นับตั้งแต่คน สัตว์ ดิน น้ำ ต้นไม้ ภูเขา ตลอดจนอาคารบ้านเรือน ถนนหนทาง สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ รวมถึงขนบธรรมเนียมด้วย ยุพดี เสตพรธณ (2544 : 6) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และมนุษย์สร้างขึ้นทั้งที่มองเห็นและไม่สามารถมองเห็นได้ (ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ) สิ่งแวดล้อมเหล่านี้มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนกันและกันอย่างเป็นระบบ ดังนั้นผลกระทบที่เกิดจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายสภาพแวดล้อมอีกส่วนหนึ่งได้ สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2530 : 15) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้ว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรม (จับต้องมองเห็นได้) และนามธรรม (วัฒนธรรม แบบแผน ประเพณี ความเชื่อ) เสริมสุข ปีกัดตั้ง (2535 : 25) กล่าวถึงความหมายของสิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างและทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ วินัย วีระพัฒนานนท์ (2532 : 1) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้ว่า คือ สิ่งที่อยู่โดยรอบหรือการปะปนกันของสภาพภายนอกและภายในที่มีผลกระทบต่อชีวิต สิ่งที่อยู่โดยรอบจะมีผลต่อชีวิตโดยทั่ว ๆ ไปก็จะต้องหมายถึงธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ฯลฯ แต่มนุษย์นั้น สิ่งที่อยู่ภายนอกที่มีผลกระทบต่อชีวิตมิใช่สิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ก็มีผลผูกพันรู้สึกรู้สึกนึกคิดและกิจกรรมของมนุษย์ ตั้งแต่แรกเกิดจนตายซึ่งเรียกว่า เป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมหรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรมด้วย ดังนั้นสิ่งแวดล้อมของมนุษย์จึงต้องรวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคมเข้าไว้ด้วย

สรุปได้ว่า ความหมายของสิ่งแวดล้อมจะมีลักษณะที่คล้ายๆ กัน คือ เป็นสิ่งที่มีชีวิต และสิ่งที่ไม่
มีชีวิต ทั้งที่เกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียม
ประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งสิ่งที่มีชีวิตทุกอย่างจะเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน

ประเภทของสิ่งแวดล้อม

ยุพดี เสตพรธณ (2544 : 6) กล่าวว่า ประเภทสิ่งแวดล้อม แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1. สิ่งแวดล้อมด้านธรรมชาติ (Natural Environment) หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง
ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ บางอย่างต้องใช้เวลานับร้อยพันปีจึงจะเกิดขึ้นมาได้ บางอย่างเกิดได้
ในระยะเวลาสั้น ๆ แบ่งออกเป็น

1.1 สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต (Biotic Environment) เช่น มนุษย์ ป่าไม้ สัตว์ป่า
ทุ่งหญ้า ปะการัง สัตว์น้ำ ฯลฯ อาจมีรูปร่างแปลก ๆ แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิด
และกรรมพันธุ์

1.2 สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต (Abiotic Environment) เช่น ดิน หิน น้ำ ถ้า
น้ำตก ทะเล ชายหาด ภูเขา เกาะ อากาศ แสงแดด เสียง รังสีความร้อน ฯลฯ

2. สิ่งแวดล้อมด้านวัฒนธรรม (Cultural Environment) หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่
มนุษย์สร้างขึ้น แบ่งได้ 2 ประเภท

2.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เป็นสิ่งก่อสร้างที่จับต้องและมองเห็นได้หรือ
สิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมโดยมนุษย์ใช้สติปัญญา ความสามารถสร้างสรรค์ขึ้นมา เช่น
โบราณวัตถุ โบราณสถาน อาคาร บ้านเรือน โรงงาน สวนสนุก ถนน รถ เครื่องบิน
เครื่องใช้ไฟฟ้า ประเภทต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ พัดลม เครื่องคอมพิวเตอร์ ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อ
ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต หลายอย่างจำเป็น หลายอย่างไม่เพื่อย มนุษย์ได้สร้างขึ้น ไว้ใช้ในที่
ต่าง ๆ กันตามความต้องการ ซึ่งอาจรบกวนหรือทำลายสิ่งแวดล้อมที่มันอยู่ร่วมได้ หากขาดการ
ดูแลรักษาหรือกำจัดส่วนเกินให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม สิ่งแวดล้อมทางกายภาพซึ่งเป็น
สิ่งก่อสร้างที่มีชื่อเสียงของประเทศมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เป็นความภาคภูมิใจร่วมกันของคน
ไทยตามภาคต่าง ๆ ได้แก่ พระธาตุคอกยสุเทพ วัดพระธาตุลำปางหลวง อุทยานประวัติศาสตร์
สุโขทัย ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ปราสาทหินพิมาย พระธาตุศรี
สองรัก พระธาตุสังขะและพระธาตุพนม เป็นต้น

2.2 สิ่งแวดล้อมทางสังคม เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อความเป็น
ระเบียบของการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา กฎ ระเบียบและข้อบังคับ
 เป็นต้น สำนักงานคณะกรรมการการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2530 : 16) ได้กล่าวถึง ประเภทของ

สิ่งแวดล้อมว่าสิ่งแวดล้อมมีทั้งที่เป็นของแข็ง ของเหลว ก๊าซอาจเป็นวัตถุ พุทธิกรรม สถานการณ์ต่างๆ เช่น ลม ฟ้า อากาศ ดิน วัฒนธรรม ความเชื่อ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพล เชื่อมโยงกันเป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เป็นตัวกำหนดรูปร่าง ความเป็นอยู่ รวมทั้งความ อยู่รอดของชีวิตมนุษย์ นักสิ่งแวดล้อมได้แบ่งประเภทสิ่งแวดล้อมไว้ 2 ประเภท คือ

1. สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural Environment) หรือสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ สัตว์ป่า ดิน มนุษย์ แร่ ฯลฯ สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ แบ่ง ออกเป็นชนิด ได้แก่

1.1 สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต (Biotic Environment) ได้แก่ พืช สัตว์ มนุษย์

1.2 สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต (Abiotic Environment) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติไม่มีชีวิต ทั้งที่มองเห็นได้และไม่สามารถมองเห็นได้ เช่น ลม ฟ้า อากาศ ดิน

2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man – made Environment) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งอย่างตั้งใจและไม่ตั้งใจ แบ่งย่อยออกเป็นชนิด ได้แก่

2.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) เป็นสิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุมีลักษณะทางกายภาพ มองเห็นชัดเจน เช่น บ้าน ถนน เสื้อผ้า ฯลฯ

2.2 สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) เป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่ไม่ใช่วัตถุ ไม่สามารถเห็นได้เป็นพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น วัฒนธรรม ประเพณี การเมือง กฎหมาย ฯลฯ

สาเหตุและปัญหาสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถอธิบาย ความหมาย สาเหตุ และขอบเขตของปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้ดังนี้ ปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง ปัญหาความเสื่อมโทรมในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพของสิ่งแวดล้อม (Environmental Deterioration) ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ และสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม อันมีเหตุมาจากการกระทำของมนุษย์ซึ่งมีผลกระทบต่อมนุษย์ที่มีจำนวนมากพอและ ภาวะการดังกล่าวไม่เป็นที่พึงปรารถนา จากปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลกที่กล่าวมาข้างต้น เป็นปัญหาที่ส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมหรือ การกระทำของมนุษย์หรือมนุษย์ที่ผู้ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมแต่ผลกระทบนั้นมิได้ ได้รับแต่เพียงผู้กระทำเพียงผู้เดียวเท่านั้นแต่ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ส่งผลกระทบต่อท้องถิ่น โดยรอบและอาจจะมีผลกระทบต่อประเทศหรือภูมิภาคอื่น ๆ รวมถึงโลกทั้ง โลกด้วยดังนั้นการ ป้องกันและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงไม่สามารถที่จะป้องกันและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่าง

โดดเด่นความล้าหลังได้ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาของทุก ๆ คน สมควรที่จะป้องกันและแก้ไขด้วยการร่วมมือกันทุกคนด้วย

กฤษ สมบัติศิริ (2519 : 15) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมีข้อความตอนหนึ่งแสดงถึงสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมว่า “ ต้นเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม คือ มนุษย์เพราะมนุษย์เป็นผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติมาประกอบการดำรงชีวิต และเป็นผู้ทำลายความสมดุลของธรรมชาติในทุกสถานที่ที่มนุษย์อาศัยอยู่ ”

นาท ตัณฑวิรุฬห์ (2528 : 31 – 32) ได้สรุปว่า สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดจากสาเหตุหลัก 2 ประการ คือ

1. การเพิ่มประชากร (Population Growth) ซึ่งเพิ่มขึ้นด้วยอัตราสูงในลักษณะการเพิ่มแบบทวีคูณ (Exponential Growth) เช่น ขณะนี้ประเทศไทยมีประชากรประมาณ 50 ล้านคน ระยะเวลาที่ใช้เพื่อเพิ่มเป็นสองเท่า ประมาณ 25 ปี ก็หมายความว่า ในปี ค.ศ. 2000 (ประมาณ 10 ข้างหน้า) จะมีประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 70 ล้านคน ส่วนประชากรของโลกในปัจจุบันมีประมาณ 5,000 ล้านคน ประมาณ 35 ปี ดังนั้นในปี ค.ศ.2000 โลกก็มีประชากรประมาณ 6,000 ล้านคน เมื่อเป็นเช่นนี้ การบริโภคทรัพยากรต่าง ๆ ก็จะต้องเพิ่มขึ้นในลักษณะการเพิ่มแบบทวีคูณด้วย

2. การขยายตัวทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (Economic Growth and Technological Progress) เมื่อความเจริญทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ทำให้มาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น อัตราการบริโภคต่อหัวก็สูงขึ้น และเมื่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากขึ้น ความสามารถในการล้างผลาญทรัพยากรต่อหัวก็มากขึ้นด้วย เช่น คนอเมริกันก็จะใช้ทรัพยากรมากกว่าคนไทย คนไทยมากกว่าคนลาว และคนปัจจุบันหนึ่งคนอาจจะสามารถถางป่า จับปลา หรือขุดแร่ได้เท่ากับคนสมัยก่อนถึงร้อยคน โดยอาศัยเครื่องจักรกลและกรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ เข้าช่วยในด้านความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อม แมคไนท์ (McKnight. 1974 : 153 – 154) ได้แบ่งระดับของการเน่าเสียของสิ่งแวดล้อมออกเป็น 6 ระดับ คือ

1. สิ่งแวดล้อมมีสิ่งเพิ่มเติม (Environmental Addition) เป็นลักษณะของการเน่าเสียของสิ่งแวดล้อมในระยะแรก ๆ คือ ทำให้สุนทรียภาพเกิดความเสื่อมเสียมีทัศนียภาพไม่น่ามอง สิ่งแวดล้อมเกิดความสกปรก แต่ยังไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ

2. สิ่งแวดล้อมแปดเปื้อน (Environmental Contaminant) สิ่งแวดล้อมเกิดการแปดเปื้อนสกปรก สิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ ได้รับอันตรายเล็กน้อย แต่ก็ไม่ใช่ปัญหาที่รุนแรงนัก

3. สิ่งแวดล้อมเป็นอันตราย (Environmental Hazard) สิ่งแวดล้อมเริ่มเป็นอันตราย จะเริ่มมีผลต่ออินทรีย์วัตถุ
4. สิ่งแวดล้อมมีมลสาร (Environmental Pollutant) อินทรีย์วัตถุเริ่มตาย ระดับการเน่าเสียสูงขึ้นตามลำดับ เริ่มกระทบกระเทือนต่อสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องระบบนิเวศน์ เกิดความมั่นคง อัตราการเน่าเสียจะสูงกว่าการฟื้นตัว สภาวะแวดล้อมเสื่อมโทรมอยู่ในสภาพเลวลง เว้นแต่จะมีการแก้ไขให้ดีขึ้น เช่น ภาวะเน่าเสียที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น
5. มลภาวะที่เกิดอันตรายสูง (Dangerous Pollutant) ระดับการเน่าเสียอันตรายสูงสิ่งมีชีวิตจะตายแต่สามารถแก้ไขได้ ถ้าแก้ไขอย่างไม่มีประสิทธิภาพ อัตราการตายของสิ่งมีชีวิตค่อนข้างสูง
6. ภาวะก่อให้เกิดความวิบัติ (Catastrophic of disastrous Pollution) ความเน่าเสียถึงขั้นวิบัติ เกิดการเสียชีวิตอย่างกว้างขวาง ไม่สามารถจะคืนสภาพได้ในระยะเวลาอันสั้น อนุพันธ์ (Species) อาจสูญพันธุ์ เช่น สงครามนิวเคลียร์การใช้สารเคมีหรือวิธีการทางชีววิทยาในการทำสงคราม เป็นต้น

ความหมายของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

นักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ ดังนี้ สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 111) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยความชาญฉลาดและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษย์ให้มากที่สุดและมีระยะเวลาในการใช้งานยาวนานที่สุด

สุรพล สุดารา (2523 : 11) กล่าวถึง การอนุรักษ์ว่า หมายถึง การใช้และการบำรุงทรัพยากรนั้นๆ อย่างมีหลักการและมีประสิทธิภาพ รู้จักใช้เมื่อควรใช้ เก็บไว้เมื่อควรเก็บฟื้นฟูและบูรณะเพื่อให้คงทนและถาวร

ทวี และทัศนีย์ ทองสว่าง (2523 : 1) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การรักษาสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวเราทั้งทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพไว้มิให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การสูญเสียและการทำลายเกิดขึ้น เกษม จันทร์แก้ว (2530 : 104) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความหมาย รวมไปถึงการใช้ทรัพยากรทั้งหลายในโลกนี้อย่างมีเหตุผลและเป็นไปตามหลักอนุรักษ์วิทยา ทั้งนี้เพื่อจะทำให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในลักษณะที่ดี มนุษย์ที่อยู่อาศัยจะมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพดีตลอดไป

มนัส สุวรรณ (2537 : 48) ให้ความเห็นว่า การอนุรักษ์มิได้ หมายถึง การเก็บรักษาไว้โดยไม่ได้ใช้ประโยชน์ แต่หมายถึง การใช้อย่างชาญฉลาด ทรัพยากรใดที่จำเป็นต้องนำมาใช้

ประโยชน์จริง ๆ เพื่อชีวิตที่ดีของมนุษย์ก็นำมาใช้ แต่ต้องใช้ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ทรัพยากรใดที่ควรเก็บรักษาไว้ตามสภาพธรรมชาติ เพื่อการฟื้นฟู หรือรักษาสมดุลทางธรรมชาติก็ไม่ควรที่จะแตะต้องเป้าหมายสูงสุดของการอนุรักษ์ มิใช่เพื่อป้องกันไม่ให้ทรัพยากรหมดไปจากพื้นโลกเท่านั้น แต่เป็นความพยายามที่จะรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมที่ดีและสมบูรณ์เพื่อคุณภาพที่ดีของชีวิต

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

มุกดา สุขสมาน (2515 : 62) กล่าวไว้ ถึงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติโดยการเอาหลักของ Ecology (นิเวศวิทยา) มาใช้คือ ให้สังเกตเห็นถึงการสร้างสิ่งทดแทนขึ้นมาเพื่อรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติให้คงอยู่ เช่น การปลูกพืชไร่หมุนเวียนระหว่างฤดูกลบที่ไม่มีการทำไร่ การสร้างป่าไม้ขึ้นมาทดแทนป่าที่ถูกทำลายไป การควบคุมที่อยู่อาศัยในเรื่องของการสงวนพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น

สุเมธ แสงนิ่มนวล (2534 : 30) กล่าวว่า การพัฒนาแนวคิดหรือการสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ธรรมชาติ มี 3 วิธีด้วยกัน คือ

1. ให้ความรู้ หมายถึง การให้ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิดที่ดีและทักษะที่เยี่ยมจนทำให้เกิดความคิดว่าเรื่องของทรัพยากรเป็นเรื่องสำคัญ เป็นเรื่องจำเป็น เป็นเรื่องที่ดีว่าที่จะต้องดำเนินการแก้ไข และยังไม่สายเกินไปที่จะเริ่มต้น สำหรับวิธีการที่จะให้ความรู้ที่จะต้องอาศัยสื่อต่าง ๆ ทั้งง่ายและยาก แล้วแต่ระดับความรู้ของคน

2. การให้ตัวอย่าง ในที่นี้ก็คงเหมือนครู ผู้ปกครอง ที่ต้องให้ตัวอย่างแก่เด็กถึงวิธีการอนุรักษ์ธรรมชาติ เช่น การปลูกป่าทดแทนและการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า เพื่อรักษาความสมดุลตามธรรมชาติ

3. การให้ความเข้าใจใส่ต่อการพัฒนา คือติดตามดูว่าได้มีการปฏิบัติหรือไม่ใช่พูดแล้วลืม หรือไม่ทำอย่างต่อเนื่อง

นิวัตติ เรื่องพานิช (2537 : 47) ได้กล่าวว่า ในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมนั้นควรคำนึงถึงแนวความคิดและหลักการดังต่อไปนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิดมีความสัมพันธ์กันและกัน การกระทำต่อสิ่งหนึ่งจะกระทบต่อสิ่งหนึ่ง จึงควรมีความรอบคอบในการใช้ประโยชน์

2. การทำลายหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมนั้น จะไม่สามารถใช้ได้อย่างเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ ย่อมมีการสูญเสียทุกครั้งไป ฉะนั้นจะอย่างไรให้เกิดการสูญเสียน้อยที่สุด

3. คนทุกคนมีสิทธิที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม แต่ความมั่นคงสมบูรณ์ของชนในชาติขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และขึ้นอยู่กับทรัพยากรมนุษย์ผู้ที่ใช้มัน

4. ในการวางแผนจัดการกับทรัพยากรอย่างชาญฉลาดนั้น จะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคมหรือธรรมชาติ เพราะสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์ได้พัฒนาตนเองมาพร้อมกับการใช้ประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรของสังคมนั้นๆ

5. อัตราการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบัน ยังไม่อยู่ในระดับที่จะพียงซึ่งฐานะความกินคืออยู่ดีได้ เนื่องจากกระจายใช้ประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรยังไม่ทั่วถึง

6. มนุษย์จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติและเชื่อในความเป็นไปตามธรรมชาติถึงมนุษย์จะใช้เทคโนโลยีสูงล้ำสักเพียงใด ก็ไม่สามารถทดแทนหรือชนะธรรมชาติได้ทั้งหมด

7. นอกจากจะจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการเศรษฐกิจและการกินคืออยู่ดีของมนุษย์ ยังจำเป็นต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อความสวยงามใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและเพื่อความสมบูรณ์และเป็นผลดีทางจิตใจอีกด้วย

8. การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจะไม่ประสบผลสำเร็จหากไม่ควบคุมจำนวนประชากรได้ เป็นความจริงที่ประชากรโลกเพิ่มมากขึ้นทุกวัน แต่ทรัพยากรธรรมชาติกลับลดน้อยลง จึงเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง

เกษม จันทรแก้ว (2544 : 94) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ว่า การที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เกิดผลนี้ ควรมีแนวความคิดอันเป็นแนวความคิดที่มีความคล้ายคลึงกับแนวความคิดทางอนุรักษ์วิทยา ดังนี้

1. ในการที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติในสิ่งแวดล้อมแต่ละแห่งนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ กล่าวคือ ต้องมีความรู้เกี่ยวกับการรักษาทรัพยากร ธรรมชาติที่จะมีผลต่อสิ่งแวดล้อมและจะให้ประโยชน์และโทษต่อมนุษย์ ซึ่งอยู่ในแต่ละสิ่งแวดล้อม นั้นๆ อย่างน้อยที่สุดต้องคำนึงถึงการสูญเปล่า อันอาจจะเกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

2. การรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นและหายากด้วยความระมัดระวัง พร้อมทั้งประโยชน์และการทำให้อยู่ในสภาพที่เพิ่มพูนทั้งด้านกายภาพและเศรษฐกิจเท่าที่จะทำได้ รวมทั้งจะต้องตระหนักเสมอว่าการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มากเกินไปจะไม่ปลอดภัยต่อสภาพแวดล้อม

3. ต้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนได้นั้น โดยให้มีอัตราผลผลิตเท่ากับอัตราใช้หรืออัตราเกิดเท่ากับอัตราตายเป็นอย่างน้อย

4. ประชากรเป็นปัจจัยอันสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประมาณอัตราเกิดและการเปลี่ยนแปลงของพลเมืองตลอดเวลา โดยพิจารณาจากความต้องการในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสำคัญ

5. หาทางปรับปรุงวิธีการใหม่ๆ ในการผลิตและการใช้ทรัพยากร อย่างมีประสิทธิภาพอีกทั้งพยายามค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้ประชากรได้มีใช้อย่างดี

6. ให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อเข้าใจถึงความสำคัญในการรักษาความสมดุลตามธรรมชาติ ซึ่งจะมีผลต่อการทำให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดี การให้การศึกษาอาจเป็นทั้งในและนอก โรงเรียน ทั้งนี้และทั้งนั้นต้องอยู่ในภาวะที่เหมาะสมในการให้การศึกษาแก่เฉพาะท้องถิ่น วัย และคุณวุฒิ เพื่อจะให้ประชาชนเข้าใจในหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและผลให้การศึกษานี้เป็นหนทางนำไปสู่ความหวังอนาคตว่าสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์อาศัยอยู่จะสวยสดและน่าอยู่ในอนาคต

วัตถุประสงค์และหลักการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2533 : 5) ได้กล่าวถึง

วัตถุประสงค์หลักการของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ 4 ประการ คือ

1. เพื่อธำรงไว้ซึ่งปัจจัยสำคัญของระบบสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์และสัตว์และระบบการสนับสนุนการดำรงชีวิต เป็นการปรับปรุงป้องกันพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกการหมุนเวียนแร่ธาตุ อาหารพืช ตลอดจนการทำให้สะอาด

2. เพื่อสงวนรักษาการกระจายของชาติพันธุ์ ซึ่งขึ้นกับโครงการขยายพันธุ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการปรับปรุง การป้องกันธัญพืช สัตว์เลี้ยง และจุลินทรีย์ต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ตลอดจนการคุ้มครองอุตสาหกรรมนานาชาติ ที่ใช้ทรัพยากรที่มีชีวิตเป็นวัตถุดิบ

3. เพื่อเป็นหลักประกันในการใช้พันธุ์พืช สัตว์ และระบบนิเวศ เพื่อประโยชน์ในการยังชีพตามความเหมาะสม และอุตสาหกรรมหลักต่าง ๆ

4. เพื่อสงวนรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปกรรมซึ่งเป็นมรดกล้ำค่าไว้สำหรับอนุชนรุ่นหลัง รวมทั้งระบบสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีวัตถุประสงค์ เพื่อเก็บรักษาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างดีและคุ้มค่า สามารถคุ้มครองให้ระบบต่าง ๆ ในธรรมชาติดำรงอยู่ตลอดไปหรือเกิดการเสียหายน้อยที่สุด

จรรยา สุภาพ และคณะ (2522 : 57 – 76) ได้กล่าวถึงหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ว่า การรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสถานะที่เป็นประโยชน์ต่อการอยู่รอดของมนุษย์ทำได้ดังนี้

1. มีการวางแผนครอบครัว เพื่อไม่ให้มีการใช้ทรัพยากรสิ้นเปลือง
2. ควบคุมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีให้เหมาะสม เพื่อไม่ให้ทำลายสิ่งแวดล้อมหรือปรับปรุงวิธีการไม่ให้ก่อกมลพิษทางน้ำหรืออากาศ
3. ให้การศึกษาแก่ประชาชนในด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การรักษาดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ การไม่ทิ้งขยะลงสู่แหล่งน้ำต่าง ๆ ควบคุมการใช้เชื้อเพลิงไม่ให้ก่อกมลพิษทางอากาศ

อำนาจ เจริญศิลป์ (2528 : 85) ได้สรุป หลักการสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. การถนอม เป็นการรักษาทิ้งปริมาณและคุณภาพทำให้อยู่ให้นานที่สุดโดยพยายามใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด
2. การบูรณะซ่อมแซม ได้แก่ การบูรณะซ่อมแซมทรัพยากรธรรมชาติที่เสียหายให้กลับฟื้นเหมือนเดิมหรือเกือบเทียบเท่า
3. การนำกลับมาใช้ใหม่ ได้แก่ การนำทรัพยากรที่ใช้แล้วมาปรับปรุง ซ่อมแซมเพื่อใช้ประโยชน์ใหม่
4. การปรับปรุงธรรมชาติ ได้แก่ การสร้างเขื่อนกั้นน้ำไม่ให้น้ำไหลทิ้งโดยเปล่าประโยชน์แล้วนำพลังงานหรือน้ำที่ได้มาใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า การอุตสาหกรรมหรือการเกษตร
5. การใช้วัสดุอื่นทดแทน ใช้พลาสติกแทนในอุตสาหกรรม การใช้ไบโอดีเซลแทน ถูพลาสติก
6. การสำรวจแหล่งทรัพยากรธรรมชาติอื่นเพิ่มเติม เช่น การผลิตพลังงานไฟฟ้าจากแสงแดด การใช้พลังงานลม เป็นต้น
7. การคิดค้นประดิษฐ์ของเทียมขึ้นมาใช้ เช่น การผลิตยางเทียม โหมเทียม เพื่อลดการใช้วัสดุธรรมชาติ

วิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เกษม จันทรแก้ว (2544 : 83 – 84) ได้กล่าวไว้ 8 วิธีการ คือ การพัฒนา การป้องกัน และการแบ่งเขต ทั้ง 8 วิธีการนี้ ต้องสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง มิฉะนั้นแล้วอาจเกิดความผิดพลาดได้ โดยเฉพาะนักวิชาการอนุรักษ์ หรือนักวิทยาศาสตร์ทรัพยากร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การใช้ หมายถึง การใช้หลายรูปแบบ เช่น บริโภคโดยตรง เห็น ได้ยิน ได้ฟัง การให้ความสะดวก และความปลอดภัย รวมไปถึงพลังงาน เหล่านี้ต้องเป็นเรื่องการใช้แบบยั่งยืน
2. การเก็บกัก หมายถึง การรวบรวมและเก็บกักทรัพยากรที่มีแนวโน้มที่จะขาดแคลนในบางเวลาหรือคาดว่าจะเกิดวิกฤตการณ์เกิดขึ้นบางครั้งอาจเก็บกักไว้เพื่อการนำประโยชน์ในปริมาณที่สามารถควบคุมได้
3. การรักษา ซ่อมแซม หมายถึง การดำเนินการใดๆ ต่อทรัพยากรที่ขาดไปไม่ทำงานตามพฤติกรรม เสื่อมโทรม เกิดปัญหา เป็นจุด พื้นที่เล็กๆ สามารถให้ฟื้นคืนสภาพเดิมไว้ อาจใช้เทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้นช่วยให้ดีเหมือนเดิม จนสามารถนำมาใช้ได้
4. การฟื้นฟู หมายถึง การดำเนินการใดๆ ต่อทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมเหล่านั้นเป็นปกติ สามารถเอื้อประโยชน์ในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ซึ่งการฟื้นฟู ต้องใช้เวลาและเทคโนโลยีเข้าช่วยด้วยเสมอ
5. การพัฒนา หมายถึง การทำสิ่งเป็นอยู่ให้ดีขึ้น การที่ต้องพัฒนาเพราะต้องการเร่งหรือเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดผลิตภัณฑ์ดีขึ้น การพัฒนาที่ถูกต้องนั้น ต้องใช้ทั้งความรู้ เทคโนโลยีและการวางแผนที่ดี
6. การป้องกัน หมายถึง การป้องกันสิ่งที่เกิดขึ้นมาให้ถูกลามมากกว่านี้ รวมไปถึงการป้องกันสิ่งที่ไม่เคยเกิดให้ด้วย การป้องกันต้องใช้เทคโนโลยีและการวางแผน
7. การสงวน หมายถึง การเก็บไว้โดยไม่ให้แตะต้องหรือห้ามนำไปใช้ด้วยวิธีใด ๆ ก็ตาม การสงวนอาจกำหนดเวลาที่เก็บไว้โดยไม่ให้มีการแตะต้องตามเวลาที่กำหนดไว้ก็ได้
8. การแบ่งเขต หมายถึง การทำแบ่งเขต หรือแบ่งกลุ่ม ประเภท ตามสมบัติของทรัพยากรสาเหตุที่สำคัญเพราะวิธีการให้ความรู้หรือกฎระเบียบที่นำมาใช้นั้น ไม่ได้ผลหรือต้องการจะแบ่งเขตให้ชัดเจนเพื่อให้การอนุรักษ์ได้ผล เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์

ป่า เมืองควบคุมมลพิษ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการแบ่งเขตจะต้องมีการสร้างมาตรการกำกับด้วย มิฉะนั้นแล้วจะไม่เกิดผล

จิตรารัตน์ โภธิยามกะ และคณะ (2542 : 201 – 202) กล่าวว่า วิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมประกอบด้วย 7 วิธีการที่สำคัญ ดังนี้

1. การสำรวจตรวจหา (Survey and Identify) การสำรวจตรวจหาสิ่งที่เราต้องการมาใช้ประโยชน์ นักการป่าไม้จะเสาะแสวงหาพันธุ์ไม้ต่างๆ ที่สำคัญและเป็นประโยชน์ทั้งในทางการค้า และในการที่จะนำมาใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ นักธรณีวิทยาจะพยายามหาแหล่งแร่ที่มา นักอุทกวิทยาจะทำการสืบค้นหา

แหล่งแร่ที่มีค่า นักอุทกวิทยาจะทำการสืบค้นหาแหล่งน้ำต่างๆ นักการเกษตรจะสำรวจตรวจหาวิธีการปรับปรุงที่ดิน และปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อใช้ในการเพาะปลูก เป็นต้น

2. การป้องกันรักษา (Protection and Maintenance) เมื่อสำรวจทรัพยากรต่างๆ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เราต้องการนำมาใช้ประโยชน์แล้ว ต้องมีการป้องกันมิให้ทรัพยากรเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงเป็นพิษภัย เกิดความเสื่อมโทรมเสียหาย หรือถูกทำลาย เช่น น้ำซึมรั่วหายจากกุดคลองส่งน้ำหรือการระเหยของน้ำจากอ่างเก็บน้ำ ความสูญเสียเหล่านี้อยู่ในวิสัยที่จะป้องกันได้ ความเป็นพิษของน้ำและอากาศเป็นเรื่องที่เราอาจจะควบคุมได้แต่ทรัพยากรธรรมชาติอีกหลายอย่างที่ถูกทอดทิ้ง จะเสื่อมโทรมไปเองตามธรรมชาติได้เหมือนกัน พันธุ์ไม้มีค่าอาจจะเป็นตัวเร่งให้มีการบุกรุกป่านั้นมากขึ้นจนลดน้อยลงและเสื่อมสูญไปในที่สุดที่ดินที่ถูกละลายปล่อยให้หน้าดินถูกชะล้าง ด้วยแรงฝนและแรงลม ดิน ณ ที่นั้นก็จะค่อย ๆ เสื่อมค่าลงไปได้เช่นกัน

3. การใช้ทรัพยากรให้ถูกประเภทและเกิดประโยชน์สูงสุด (Wise Use) หลักการสำคัญของการอนุรักษ์อีกข้อหนึ่ง คือ การบริโภคให้ถูกหลักเศรษฐกิจและมีประสิทธิภาพ โดยใช้ทรัพยากรให้ถูกประเภท เช่น ทรัพยากรที่ดิน ถ้าหากใช้ที่ดินผิดประเภท โดยใช้ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับการเกษตรหรือเป็นแหล่งผลิตอาหาร ไปปลูกสร้างบ้านเรือนแทน และใช้ที่แห้งแล้งขาดธาตุอาหารมาทำการเกษตรแทนเป็นการสูญเสียทรัพยากรไปโดยใช่เหตุ หรือใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่นั่นเอง

4. การใช้ทรัพยากรที่มีคุณภาพรองลงมา (Avoidance of the Best) มนุษย์มักจะเลือกใช้แต่ของที่ดีที่สุดอยู่ตลอดเวลา ทั้งที่บางครั้งไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ของที่มีคุณภาพสูงอย่างนั้นเลยก็ตาม เช่น ในอดีตประชาชนในจังหวัดในภาคเหนือใช้ไม้สักทำรั้ว ทำหลังคา บ้านและทำฟัน เป็นต้น ทำให้เกิดความสิ้นเปลืองของทรัพยากรที่มีค่าไปโดยใช่เหตุ ปัจจุบันมีการนำไม้ที่โตเร็ว เช่น ไม้ยางพารา มาอบแห้งทำเฟอร์นิเจอร์

5. การปรับปรุงคุณภาพทรัพยากร (Improvement) ขณะที่นักวิทยาศาสตร์และนักวิชาการทั้งหลาย ได้เรียนรู้วิธีใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณภาพชั้นรอง นักวิทยาศาสตร์ทั้งหลายก็ศึกษาวิธีการปรับปรุงคุณภาพของทรัพยากรเหล่านั้นด้วยในเวลาเดียวกัน เช่น หาวิธีการที่จะปรับปรุงน้ำเสียให้ใช้ประโยชน์ได้อีก การปรับปรุงคุณภาพที่ดินเสื่อมโทรมเพื่อใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกอีกด้วย เป็นต้น

6. การนำทรัพยากรมาทดแทนกัน (Substitution) การนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เป็นจำนวนมากหรือที่เกิดขึ้นใหม่มาใช้ประโยชน์แทนทรัพยากรธรรมชาติที่หาได้ยากขึ้น เช่น การนำพลาสติกมาใช้แทนไม้ อะลูมิเนียมแทนเหล็ก ใช้พลังงานแสงอาทิตย์แทนน้ำมัน เป็นต้น

7. การนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์ (Recycle) การนำของเสียหรือของเหลือทิ้งจากกระบวนการผลิตต่าง ๆ มาใช้ได้อีก เช่น การนำเศษโลหะมาหลอมละลายใช้ใหม่ ทำน้ำเสียให้เป็นน้ำดี ทำขยะให้เป็นปุ๋ย เอาอากาศเสียจากโรงงาน อุตสาหกรรมบางประเภท เช่น โรงกลั่นน้ำมันมาผลิตกำมะถัน การกระทำเช่นนี้จะเกิดผลดีสองประการ กล่าวคือ ประหยัดทรัพยากร และการอนุรักษ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป

วิชัย เทียนน้อย (2536 : 10 – 12) ได้กล่าวถึง วิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีด้วยกันหลายวิธี ดังนี้

1. การถนอมเป็นเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อพยายามรักษาทั้งปริมาณ และคุณภาพให้ยืนยงคงอยู่ต่อไปให้นานเท่านาน โดยการพยายามใช้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเท่าที่จะทำได้

2. การบูรณะซ่อมแซม เป็นการบูรณะซ่อมแซมสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความเสียหายให้มีสภาพเหมือนเดิมหรือเทียบเท่าของเดิม

3. การนำมาใช้ใหม่ เป็นการนำทรัพยากรที่ใช้แล้วมาใช้ใหม่

4. นำมาปรับปรุงและใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าสภาพธรรมชาติ เช่น การสร้างเขื่อนเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ น้ำที่กักเก็บไว้นี้จะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มากกว่าตามธรรมชาติ

5. การใช้สิ่งอื่นทดแทน กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมบางอย่างสามารถจะใช้แทนกันได้

6. การสำรวจค้นหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มเติม เช่น การสำรวจค้นหาแหล่งน้ำมันอ่าวไทย ทำให้ค้นพบก๊าซธรรมชาติเป็นจำนวนมาก พอที่จะลงทุนขุดมาใช้ได้

7. การคิดค้นประดิษฐ์ของเทียมขึ้นมาใช้ เช่น การผลิตยางเทียม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ศิราณี อุปละ (2541 : 40) ศึกษาการพัฒนาจิตสำนึกและความสามารถในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้การสอนแบบ โครงการ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา แบบวัดสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม แบบสังเกตพฤติกรรมการแก้ปัญหาตามขั้นตอนการสอนแบบ โครงการ แบบประเมินความสามารถด้านปฏิบัติการแก้ปัญหาแบบ โครงการและแผนการสอนที่เน้นการสอนแบบ โครงการแบบประเมินความสามารถด้านปฏิบัติการแก้ปัญหาแบบ โครงการ และแผนการสอนที่เน้นการสอนแบบ โครงการ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง ขยะ : การจัดการและการนำกลับมาใช้ แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ผลการวิจัยสรุปได้ว่าความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จิตสำนึกต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พฤติกรรมการแก้ปัญหาของนักเรียนตามขั้นตอนการสอนแบบโครงการ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก

รุ่งจิตร กองคำ (2541 : 44) ศึกษาจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วย “สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา” ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการสร้างนิสัยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แผนการสอนโดยใช้กระบวนการสร้างนิสัย แบบวัดจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแบบวัดที่กำหนดสถานการณ์และตัวละครให้ โดยมีตัวเลือก 4 ตัวเลือก แต่แต่ละตัวเลือกแสดงระดับขั้นพัฒนา คุณลักษณะจิตพิสัย และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้กระบวนการสร้างนิสัยมีจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ปีพมา บรรเทิงจิต (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทักษะทางสังคมด้านการเล่นกับเพื่อนของเด็กออทิสติก โดยการจัดกิจกรรมการละเล่นที่บ้านของไทยประกอบกับการสื่อด้วยภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กออทิสติก 1 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผลปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกทักษะทางสังคมด้านการเล่นกับเพื่อน โดยการจัดกิจกรรมการละเล่นที่บ้านของไทยประกอบกับการสื่อด้วยภาพ มีทักษะทางสังคมด้านการเล่นกับเพื่อนสูงขึ้น

พัชรี จิวพัฒนกุล (2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับเด็กออทิสติก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กออทิสติกที่มีปัญหาทักษะทางสังคม ด้านการควบคุมตนเอง การสื่อความหมายกับบุคคลอื่น และการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นที่เรียนอยู่ในช่วงชั้นที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนวัดโสมนัส สำนักงานเขตการศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เลือกโดยวิธีเจาะจง จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 3 ชนิด คือ แบบตรวจสอบทักษะทางสังคมสำหรับเด็กออทิสติก แบบเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับเด็กออทิสติก และแบบประเมินทักษะทางสังคมสำหรับเด็กออทิสติกผลปรากฏว่าเด็กออทิสติกที่ได้รับการเสริมสร้างทักษะทางสังคม 3 ด้าน มีทักษะทางสังคมสูงขึ้น

กัลยาณี อินตะสิน (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกในระดับปฐมวัยจากการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวประกอบการเล่น เกม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นเด็กออทิสติกเพศชาย อายุ 3 ปี 2 เดือน 1 ราย ที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์โรงพยาบาลเชียงใหม่ ประชาชนเคราะห์ว่าเป็นเด็กออทิสติก มีความบกพร่องในด้านสังคม ทำการศึกษาโดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบ Single Subject Design รูปแบบ A-B-A การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีทัศนัยถ่ายภาพบันทึกพฤติกรรมขณะที่เด็กร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น รวมถึงการใช้แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมทางสังคม และสรุปผลการสังเกตพฤติกรรมทางสังคม แล้วนำเสนอเป็นรูปกราฟ ประกอบการบรรยายพบว่า การสอนทักษะทางสังคมให้กับเด็กออทิสติกจากการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวประกอบการเล่น เกม ส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมทักษะทางสังคมด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับดี ดังนี้ ด้านการเล่นร่วมกับเพื่อน ด้านการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและด้านการปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม

จันทร์เพ็ญ สุภาพล (2535 : 74 – 77) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 5 – 6 ปี ที่ได้ฟังนิทานประกอบดนตรีและนิทานประกอบภาพควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือ พบว่า พฤติกรรมที่ได้ฟังนิทานประกอบดนตรีควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือมีพฤติกรรมทางสังคมสูงขึ้น และเด็กปฐมวัยที่ได้ฟังนิทานประกอบดนตรีควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือ มีพฤติกรรมทางสังคมดีกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้ฟังนิทานประกอบภาพควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือ

ณัฐพร พงษ์สิงห์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับประสบการณ์การเล่นบล็อกกลางแจ้งเป็นกลุ่มแบบมีแบบแผนกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์เล่นบล็อกกลางแจ้งอย่างอิสระ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ เด็ก

ปฐมวัย อายุ 5 – 6 ปี จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มกลุ่มอย่างง่าย พบว่า พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นบล็อกลูกกลางแจ้งเป็นกลุ่มอย่างมีแบบแผนกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นบล็อกลูกกลางแจ้งอย่างอิสระแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วันเพ็ญ ปุฒพัฒน์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นสมมติแบบกึ่งชี้แนะและแบบอิสระ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ เด็กปฐมวัย อายุ 5 – 6 ปี จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่ายและสุ่มแบบแบ่งชั้น พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นแบบสมมติแบบกึ่งชี้แนะมีพฤติกรรมทางสังคมด้านการแบ่งปันและด้านการร่วมมือ สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นสมมติแบบอิสระอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นสมมติแบบกึ่งชี้แนะมีพฤติกรรมทางสังคมด้านการช่วยเหลือสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นสมมติแบบอิสระอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วาสนา จาดพุ่ม (2535 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสนใจในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยสื่อแบบเรียนเชิงวรรณกรรมกับสื่อตามแผนการสอนปกติพบว่าเด็กที่ได้รับการสอน เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยสื่อแบบเรียนเชิงวรรณกรรมมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนและความสนใจในการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยสื่อตามแผนการสอนปกติ

มารศรี ไทบุญเรือง (2537 : 98 - 101) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการศึกษา นอกสถานที่ และแบบผสมผสานที่มีต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า

1. การจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่และกิจกรรมการสอนแบบผสมผสานเป็นกิจกรรมที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าก่อนการทดลอง
2. การจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าการจัดกิจกรรมการสอนแบบผสมผสาน ส่วนการตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่แตกต่างกัน

สไตน์ ชะนะกุล (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมวาดภาพนอกชั้นเรียนที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กในระดับอายุ 5 – 6 ปี พบว่า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวาดภาพนอกชั้นเรียนและเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวาดภาพปกติ มีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวาดภาพนอกชั้นเรียนและเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวาดภาพปกติ มีการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มารศรี ไทบุญเรือง (2537 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลการจัดกิจกรรมนอกสถานที่และแบบผสมผสานที่มีต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยผลการศึกษา

1. พฤติกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่แบบผสมผสานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. พฤติกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทางสถิติที่ระดับ .01

3. พฤติกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่แบบผสมผสานหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. การตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่และแบบผสมผสานไม่แตกต่างกัน

5. การตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วรางคณา เพื่อนทอง (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมและการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กระดับอายุ 5 – 6 ปี โดยจัดกิจกรรมเพาะปลูกแบบผสมผสานและกิจกรรมแบบผสมผสาน ปรากฏว่า

1. พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม เพาะปลูกแบบผสมผสานและจัดกิจกรรมแบบผสมผสาน แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

2. การรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม เพาะปลูกแบบผสมผสานและจัดกิจกรรมแบบผสมผสาน แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

3. พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม เพาะปลูกแบบผสมผสานก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

4. การรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม เพาะปลูกแบบผสมผสานก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

เสาวนีย์ จันทร์ที (2546 : 60 – 61) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ธรรมชาติตามรูปแบบจิตปัญญาที่มีต่อการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย พบว่า

1. หลังจากที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามรูปแบบจิต ปัญญา เด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยรวมในระดับดีมากและ สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. หลังจากที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามรูปแบบจิต ปัญญา เด็กปฐมวัยมีการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้านการอนุรักษ์ต้นไม้และการอนุรักษ์น้ำ สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่มีการรับรู้การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมด้านอนุรักษ์สภาพแวดล้อมสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

พิเศษ สมิตานนท์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความรู้และการปฏิบัติต่อการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินไทยและสายการบินเจแปน แอร์ไลน์ ผลการวิจัยพบว่า ความรู้และปฏิบัติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขึ้นอยู่กับ การได้รับ ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ปราณี สุวรัตน์ไชยกุล (2523 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค่านิยมของนักศึกษาวิทยาลัย ครูส่วนกลางเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาครูส่วนกลาง ส่วนใหญ่มีค่านิยมในทางบวกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตัวแปรด้านผลต่อค่านิยมของนักศึกษา โดยเพศหญิงมีคะแนนค่านิยมสูงกว่าเพศชาย และพบว่าค่านิยมและพฤติกรรมการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง

มารศรี ไทยบุญเรือง (2537 : 98 – 101) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ และแบบผสมผสานที่มีต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า

1. การจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่และกิจกรรมการสอนแบบผสมผสานเป็นกิจกรรมที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าก่อนการทดลอง

2. การจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าการจัดกิจกรรมการสอนแบบผสมผสาน ส่วนการตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน

สศไส ชะนะกุล (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมวาดภาพนอกชั้นเรียนที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กในระดับอายุ 5 – 6 ปี พบว่า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวาดภาพนอกชั้นเรียนและเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวาดภาพปกติ มีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวาดภาพนอกชั้นเรียนและเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวาดภาพปกติ มีการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วรางคณา เพื่อนทอง (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมและการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กระดับอายุ 5 – 6 ปี โดยจัดกิจกรรมเพาะปลูกแบบผสมผสานและกิจกรรมแบบผสมผสาน ปรากฏว่า

1. พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเพาะปลูกแบบผสมผสานและจัดกิจกรรมแบบผสมผสาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. การรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเพาะปลูกแบบผสมผสานและจัดกิจกรรมแบบผสมผสาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเพาะปลูกแบบผสมผสานก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

4. การรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม เพาะปลูกแบบผสมผสานก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

2. งานวิจัยต่างประเทศ

เรย์ (Ray. 1987 : Abstract) ได้ทำการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ในจิตรกรรมและศิลปะจากสิ่งแวดล้อม ผลที่ได้พบว่า จิตรกรรมและศิลปะจากสิ่งแวดล้อมให้เห็นถึงความสัมพันธ์และความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

ลาร์สัน (Larson. 1976 : 3378 – A – 3379 – A) ได้ศึกษาการมุ่งค่านิยมทางสิ่งแวดล้อม และวิธีการสอนค่านิยมในสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา ในการศึกษาครั้งนี้ สุ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับ 6 จำนวน 27 คน พ่อแม่ของนักเรียนและครูผู้สอนใช้วิธีการสัมภาษณ์ จากการศึกษาพบว่า นักเรียนมีค่านิยมทางสิ่งแวดล้อมต่างจากสิ่งที่พ่อแม่คิดว่าเด็กควรมี และต่างจากสิ่งที่ครูสอน ครูและพ่อแม่เห็นพ้องต้องกันว่า ควรสอนค่านิยมทางสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน โดยใช้ 1. ตัวอย่างที่เป็นบุคคล 2. ชี้นำให้เห็นตัวอย่างที่ดีที่เคยมีมาก่อน 3. ให้นักเรียนมีอิสระในการเลือกทางเลือก 4. เสนอข้อโต้แย้งและเหตุผลของค่านิยมที่ผิด นอกจากนี้ครูและพ่อแม่เห็นว่าควรเน้นให้มีสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน

จอห์นสัน (Jonhston. 1974 : 4911 A) ได้ศึกษาความคิดเห็นและทัศนคติของครูที่สอนและไม่สอนวิทยาศาสตร์ ในเรื่องการสอนสิ่งแวดล้อม เขาพบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่าการสอนแบบอภิปรายในชั้นเป็นการสอนที่ดี และการออกไปศึกษาชุมชนจะช่วยส่งเสริมความรู้ของนักเรียนเป็นอย่างดี

ฮอสเลย์ (Hosley. 1975) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวิธีการสอนที่ใช้ในการศึกษานอกสถานที่หรือทัศนศึกษากับวิธีใช้ภาพนิ่งประกอบพร้อมทั้งเครื่องบันทึกเสียงในการสอนสิ่งแวดล้อม ผลปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีทั้งสอง โดยเลือกเพียงวิธีเดียว ต่างก็ได้คะแนนการสอบครั้งหลังสอนพอ ๆ กันแต่สำหรับกลุ่มที่ใช้วิธีทั้งสองประกอบกัน ปรากฏว่ามีคะแนนเพิ่มขึ้นสูงสุดในการสอบครั้งหลัง คือ สูงกว่าอีกสองกลุ่มที่ใช้วิธีใดวิธีหนึ่งเพียงวิธีเดียว

บริบทศูนย์การศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ประวัติความเป็นมาของศูนย์การศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ศูนย์การศึกษาพิเศษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2539 โดยมีนโยบายการบริหารจัดการงานการศึกษาพิเศษขึ้นเพื่อเป็นศูนย์ประสานการณ่วิชาชีพครูและฟื้นฟูสมรรถภาพ / พัฒนาบุคคลพิการในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้มีคุณภาพชีวิต สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและพึ่งพาตนเองได้ ในปีพ.ศ. 2537 สถาบันฯ ได้เปิดสอนหลักสูตรระดับปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาพิเศษให้กับนักศึกษาวิชาเอก -โท การศึกษาพิเศษ รุ่นแรก และในปี พ.ศ. 2539 สถาบันฯ ได้ก่อตั้งศูนย์การศึกษาพิเศษ เพื่อเป็นศูนย์บริการทางวิชาการให้กับชุมชนและพัฒนาทักษะชีวิตช่วยบุคคลพิการอย่างครบวงจรเต็มรูปแบบ และดำเนินโครงการฟื้นฟู-สมรรถภาพเด็กพิการเพื่อเตรียมส่งต่อเข้าสู่โรงเรียนปกติ ปี พ.ศ. 2547 เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการศึกษาพิเศษ ซึ่งเป็นโครงการร่วมมือในการผลิตบัณฑิตระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ปี พ.ศ. 2548 เปิดสอนหลักสูตรปริญญาโท สาขาการศึกษาพิเศษ และในปี พ.ศ. 2550 – ปัจจุบัน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ได้มีงานบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ (Disability Support Service - Dss) โครงการตามยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในระดับอุดมศึกษาให้บริการสำหรับนักศึกษาพิการที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปัจจุบันศูนย์การศึกษาพิเศษ ได้ขยายงานให้บริการลงสู่พื้นที่ในชุมชนเป็นต้นมาต่าง ๆ ในความดูแลของ อบต. 14 เขตพื้นที่ อบต. งานศูนย์การศึกษาพิเศษ จึงได้เริ่มให้บริการในชุมชน ภายใต้โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพบุคคลพิการโดยชุมชน (Community Based Rehabilitation – CBR) และได้สร้างเครือข่ายบุคคลพิการที่เข้มแข็ง ในรูปแบบของชมรมคนพิการ โดยการประสานความร่วมมือขององค์การบริการส่วนตำบลในเขตพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอกันทรวิชัย อำเภอแกลง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 14 ชมรมฯ เพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการทุกประเภท

ปณิธาน

คนพิการมิใช่น้อยที่ไม่ค่อยในปัญญา คนพิการยังมีค่าถ้าพัฒนาให้ถูกทาง

ปรัชญา

ผลิตบุคลากรทางการศึกษาพิเศษที่มีคุณธรรมและคุณภาพ เพื่อให้บริการวิชาการงานฟื้นฟูสมรรถภาพบุคคลพิการ ให้บรรลุเป้าหมาย สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้อยู่ร่วมกับชุมชนและสังคม ได้อย่างมีความสุข

วิสัยทัศน์

ศูนย์การศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เป็นศูนย์ฯ แห่งการเรียนรู้ด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพแก่ผู้พิการ ที่ครบวงจร ด้วยคนพิการ และครอบครัว มีความเข้มแข็งที่ยั่งยืน มีชีวิตที่สงบสุข ของสังคม จังหวัดมหาสารคาม โดยความร่วมมือของบุคลากร นักศึกษา และชุมชน ภาครัฐและเอกชน

พันธกิจ

1. พัฒนาคณาจารย์ ให้มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน ชุมชนเป็นสำคัญปฏิบัติงานให้
2. จัดให้มีการประกันคุณภาพภายในและภายนอกศูนย์ฯ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ศูนย์การศึกษาพิเศษ มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด
3. ร่วมมือกับเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดมทุนเพื่อสร้างความเข้มแข็งที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชน
4. บริหารจัดการการศึกษาด้านคนพิการระดับอุดมศึกษาให้เชื่อมโยงถึงระดับรากหญ้า เพื่อให้แก่นักศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มีความสามารถในการวิเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ และประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและฐานะ รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีเจตคติที่ดี ความสุจริตต่อวิชาชีพ มีสุขนิสัยที่ดีทั้งกายและจิตใจ
5. ร่วมมือกับผู้นำชุมชนจัดตั้งชมรมคนพิการ โดยมุ่งเน้นทำให้เกิดความตระหนักรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสร้างสรรค์และสันติสุขด้วยแนวคิดหมู่บ้านวัฒนธรรม : เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

เป้าหมาย

1. สนับสนุนการผลิตบัณฑิตทางการศึกษาพิเศษอย่างมีคุณภาพ และเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อฝึกประสบการณ์ทางวิชาชีพครูการศึกษาพิเศษ

2. เด็กพิการและครอบครัวได้รับการช่วยเหลือและส่งเสริมพัฒนาการระยะแรกเริ่มเตรียมความพร้อม ส่งเสริมพัฒนาอาชีพพื้นฐาน และพัฒนาเด็กพิการให้เต็มศักยภาพตามความต้องการของแต่ละบุคคล

3. ประสานงานกับหน่วยงานทางการศึกษาพิเศษเพื่อสนับสนุนเด็กพิการให้ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการวิชาการ ให้คำแนะนำ และการบริการให้คำปรึกษาช่วยเหลือเด็กพิการ ครอบครัว และชุมชน

4. มีระบบการบริหารงานและมีบุคลากรที่มีศักยภาพ สามารถประสานความร่วมมือกับเครือข่ายชมรมคนพิการเพื่อส่งเสริม สนับสนุน และฟื้นฟูสมรรถภาพบุคคลพิการโดยครอบครัวและชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นศูนย์บริการทางวิชาการให้ชุมชนในด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพบุคคลพิการ โดยชุมชน ให้บุคคลพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีพึ่งพาตนเองได้ อยู่ร่วมกับชุมชนและสังคมอย่างมีความสุข ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นศูนย์บริการวิชาการและฝึกประสบการณ์ทางการศึกษาพิเศษแก่นักศึกษาและบุคลากร โดยเน้นรูปแบบการฝึกปฏิบัติงานจริงภายในศูนย์และชุมชน

2. เพื่อเป็นศูนย์ประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลและสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายชมรมคนพิการในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม

ศูนย์การศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 80 ถนนนครสวรรค์ ตำบลตลาดอำเภอ เมือง จังหวัด มหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44000 โทรศัพท์ 0-4372-2118-9 โทรสาร 0-4372-2117 ส่งความคิดเห็นเพิ่มเติมได้ที่ : webmaster@rmu.ac.th

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภูมิการพัฒนาศาธารณะเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
ผ่าน กิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผู้บริหาร คณะครู ผู้ปกครอง ผู้ใหญ่ใจดี จิตอาสา นักศึกษา เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

กิจกรรมการพัฒนาศาธารณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา (3 ระยะ)

<p>ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ทักษะทางสังคมด้านจิตสาธารณะ และประเมินพัฒนาการทักษะทางสังคมด้านจิตสาธารณะ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม</p> <p>ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้จิตสาธารณะ</p> <p>ขั้นที่ 2 ประเมินพัฒนาการทักษะทางสังคมด้านจิตสาธารณะ</p> <p>ขั้นที่ 3 จัดประชุมระดมสมอง ออกแบบกระบวนการและกิจกรรมการเรียนรู้</p> <p>ขั้นที่ 4 สํารวจผู้ใหญ่ใจดี จิตอาสา</p> <p>ขั้นที่ 5 จัดทำแผนที่สังคม และแผนที่ในตัวคน</p>	<p>ระยะที่ 2 ออกแบบกิจกรรม โดยจัดฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศาธารณะ แบ่งออกเป็น 5 ชั้น</p> <p>ขั้นที่ 1 ศึกษาหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง</p> <p>ขั้นที่ 2 กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาศาธารณะ</p> <p>ขั้นที่ 3 กำหนดฐานการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้</p> <p>ขั้นที่ 4 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้</p> <p>ขั้นที่ 5 ประเมินผลพฤติกรรม</p>	<p>ระยะที่ 3 ถอดบทเรียนและสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล</p> <p>ขั้นที่ 1 สังเคราะห์กระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบทุกกิจกรรมการเรียนรู้</p> <p>ขั้นที่ 2 ประมวลผลและวิเคราะห์ผล</p> <p>ขั้นที่ 3 จัดเวทียืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล</p> <p>ขั้นที่ 4 สรุปผลและจัดระบบข้อมูลการวิจัยให้เป็นระบบในรูปแบบเอกสารการวิจัย</p>
---	---	---

การพัฒนาศาธารณะเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
ผ่านกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย